A vállalkozás eszközoldali pénzügyi döntései és az adózás

GALÁNTAINÉ MÁTÉ ZSUZSANNA[1]

A vállalatok pénzügyi döntéseiben egyre fontosabb szerepet kapnak az adózási megfontolások. A cikk egy kétrészes tanulmány első része, amelyben a vállalkozások eszközöket érintő döntéseit vizsgáljuk meg az adózás oldaláról. A vállalati projektek nettó jelenértékét számos adózásbeli tényező is befolyásolhatja. Így például hatással van rá az amortizáció elszámolásának módja, valamint az is, hogy érvényesíthető-e adóalapot csökkentő preferencia vagy adókedvezmény az adott beruházással kapcsolatban. Döntő szempont az adóalap meghatározásának konkrét módja és persze a társasági adó érvényes mértéke. Az is fontos tényező, hogy az invesztíciók első időszakában jellemző veszteségek elhatárolására milyen adószabályok vannak érvényben. A cégfelvásárlásokkal összefüggésben is számos adókérdés merül fel. A cikk ezekkel kapcsolatban fogalmaz meg továbbgondolásra érdemes szempontokat.

Kulcsszavak: társasági adóalap, társasági adókulcs, amortizáció adóelszámolása, adókedvezmény, kutatás-fejlesztés, cégátalakulások, veszteségelhatárolás.

JEL-kódok: M41, M48.

Számviteli eredmény vagy pénzügyi cash-flow?

Az eszközoldali (beruházási) döntések nagy szakértelmet igénylő feladata egy projekt vagy akár egy vállalat *jövőben várható pénzáramlásainak* meghatározása. Az adófizetés is tényleges pénzkiadás, tehát a befizetés időpontjában a cash-flow részeként számba kell venni. A társasági nyereségadó minden fejlett országban jelen van, adózni viszont általában nem a pénzügyi cash-flow-k figyelembevételével kell (a pénzforgalmi számvitel vagy egyszeres könyvvitel kivételével), hanem a számviteli és/vagy adószabályok alapján megállapított nyereség, pontosabban adóalap után. Vagyis, ha *közvetlen (direkt) módszerrel* tervezzük meg egy reáleszköz várható tényleges pénzbevételeit és pénzkiadásait, akkor sem tekinthetünk el a számviteli vonatkozások átgondolásától a társaságot terhelő jövedelemadó kiszámítása miatt.

[1] A szerző Ph.D. főiskolai tanár, bejegyzett okleveles könyvvizsgáló.

Nézzünk néhány esetet a pénzügyi cash-flow-k és a számviteli adatok eltérésére:

• A számvitel zömmel a gazdasági események megtörténtéhez (teljesítés) köti az elszámolást. Így például a *vevőkövetelések* olyan, számvitelileg már árbevételként nyilvántartott összegeket testesítenek meg, amelyek pénzügyileg még nem folytak be, a *szállítói kötelezettségek* között pedig találhatunk olyan, költségként már lekönyvelt tételeket, amelyeket még nem fizettünk ki.

• Nem minden kiadás számolható el költségként, mint például a kifizetett jövedelemadók, hiteltörlesztések esetében ezt tapasztaljuk. Az is lehet, hogy nem a kiadás időpontjában lesz költség a kifizetett összegből, ez történik például beruházások (tárgyi eszköz, immateriális jószág beszerzése) esetén, amikor a tőkekiadás csak az elkövetkező évek amortizációs költsége révén, „csöpögtetve" válik költséggé.

• Nem minden költségként, ráfordításként elszámolt összeget kell ténylegesen kifizetnünk (ilyen például az értékcsökkenési leírás, a céltartalék képzés, az értékvesztés), és nem minden számviteli bevétel lesz tényleges pénzbevétel (ilyen például a céltartalék felhasználás, vagy a visszaírt értékvesztés, visszaírt terven felüli értékcsökkenés bevételként elszámolt összege).

A fejezet címében feltett kérdésre tehát a válasz az, hogy a vállalkozások projektjeinek pénzügyi tervezése, értékelése cash-flow bázison alapul, viszont az egyik fontos cash-flow elem, az adófizetés meghatározása nem a cash-flow alapján történik,[2] a társasági adó alapja ugyanis (általában) a számviteli adózás előtti eredményből vezethető le.

Az adózás és a számvitel kapcsolata

A piacgazdaságú országok adótörvényei a társasági jövedelemadó alapját jellemzően két különböző módszerrel határozzák meg. Az angolszász országokban az adóköteles jövedelem levezetését maga az adótörvény írja elő, így az független a közzétételre kerülő számviteli

[2] A szerzőnek *Egy cash-flow alapú társasági adó realitása* címmel jelent meg tanulmánya a Pénzügyi Szemle 2010/3. számában.

beszámolóban kimutatott eredménytől. A német (porosz) modell viszont a számviteli eredmény-kimutatás adatára épít, az abban kimutatott adózás előtt eredmény korrekciójával állapítja meg az adó alapját. Az európai társasági adózás zömmel a német rendszert követi (Galántainé 2010. 33).

Az európai államokban korábban a számvitel adófüggősége volt inkább jellemző, majd a nemzetközi számviteli standardok[3] térnyerésével az adószabályok számviteltől való függősége erősödött és vált általánossá. Európában az adóalap számviteli meghatározottságának különböző fokozatai jellemzők, és napjainkban a legtöbb adórendszer esetében közeledés mutatkozik a függőség enyhülése felé. A függetlenedést mutatja például az, hogy egyre gyakoribb a csak adózásban figyelembe vehető költségtétel, bevételi elem, valamint az is, hogy az eszköz, kötelezettségek adóértéke külön jelenik meg. A függőség megfordulása erőteljesebben tapasztalható néhány tagállamban, így többek között Csehország, Finnország, Franciaország, Görögország, Olaszország, Luxemburg, Szlovénia, Svédország esetében (Marchese 2006). A közelmúlt adóreform törekvései között is több olyan javaslat született, amely a társasági adónak a számviteltől való függetlenségére alapozta elképzeléseit. Az elkészült irányelv tervezetben a Közös Konszolidált Társasági Adóalap (a CCCTB[4]) is számviteltől független adóalapként került kimunkálásra, bár kezdetben többen egy IAS/IFRS[5]-bázisú közös adóalap mellett érveltek.

A társasági adóalap és az adókulcs

A társasági jövedelemadó kiszámításához szükséges kiindulópontot tehát a számviteli információs rendszer szolgáltatja az *adózás előtti eredmény* formájában. Némely országban (mint például Németországban) a

[3] A nemzetközi számviteli standardok célja, hogy az egységesítés és a nemzetközi összehasonlíthatóság érdekében összehangolják a számviteli alapelveket, a követendő módszereket, alapvető eljárásokat. Nagymértékben elősegítik az éves beszámolók tartalmának fejlesztését, és hozzájárulnak azok összehangolásához.

[4] Common Consolidated Corporate Tax Base.

[5] IFRS: 2001 után kibocsátott, IAS: 2001 előtt kibocsátott nemzetközi számviteli szabványok.

számviteli profit egyben az adóalap is, míg bizonyos országokban (így az Egyesült Királyságban és Hollandiában) ezt a két kategóriát egészen más céllal és teljesen eltérő szabályok szerint határozzák meg. A legtöbb állam (köztük Magyarország is) a két véglet között helyezkedik el. Az általános módszer lényege, hogy a *társasági adó alapja nem azonos a számviteli adózás előtti eredménnyel, de korrekciós tételekkel abból vezethető le.* Az eltérés indoka az, hogy a számviteli és az adózási előírások eltérő szándékkal szabályoznak hasonló gazdasági viszonyokat. A *számviteli* szabályok elsősorban azt célozzák, hogy a tulajdonosok és a hitelezők „megbízható, valós képet" kapjanak a vállalkozás jövedelmezőségéről, és bizonyos pontokon nagy szabadságot, széles körű gazdálkodói mérlegelést engednek az elszámolásokban. A vállalkozások adóminimalizálásra való törekvésének viszont a jogalkotó korlátokat kíván állítani azzal, hogy – megfelelő adóbevételek biztosítása érdekében – az *adóztatásban* szigorúbb szabályokat alkalmaz. Az adótörvény legfontosabb részét az elszámolható költségek alkotják. Ezek egy része teljes összegben érvényesíthető az adóalapnál, míg mások csak a jogszabályban meghatározott szintig használhatók adómegtakarításra, így az ezt meghaladó összeg végső soron az adózott nyereségből kerül kifizetésre. Az adó előtti eredmény módosításának fő célja tehát az adóalap védelme, de – gazdaságpolitikai eszközként – preferenciák és disz-preferenciák közvetítésére is alkalmas. **A társasági adó alapját** tehát a számviteli elszámolások alapján kimutatott, adózás előtti eredmény és a társasági adótörvényben előírt módosító (növelő és csökkentő) tételek összesítésével kell meghatározni. A konkrét szabályok meglehetősen bonyolultak és országonként különböznek, így az adóalapok nemzetközi összehasonlítása nem könnyű feladat. Ennek a problémának a kiküszöbölésére dolgozták ki az Európai Unióban a közös konszolidált társasági adóalapra vonatkozó irányelv tervezetet, amellyel kapcsolatban megoszlik a tagállamok véleménye. Az adóalapok eltérései ugyanis nemcsak gondot okoznak, hanem a nagy nemzetközi cégek – megfelelő adótervezéssel – saját előnyükre ki is használhatják az adóalapokban meglévő differenciákat (és magát a bonyolultság tényét). Nyilvánvalóbbak az **adókulcsok**ban meglévő eltérések, amelyek a tőkebefektetések helyszínének megválasztásakor még inkább a

figyelem középpontjába kerülnek. A társasági határadókulcsok 0% és 40 % között szóródnak, néhány adómértéket mutat be az 1. táblázat.

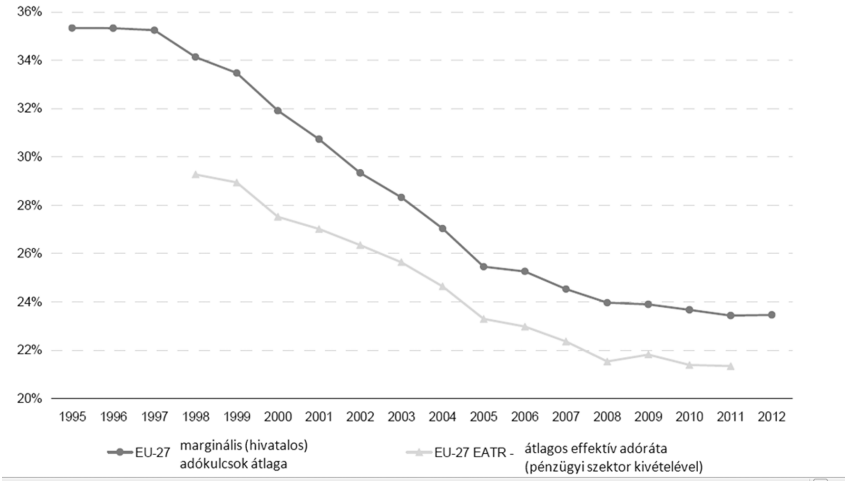
1. táblázat. Magas és alacsony társasági adómértékeket alkalmazó országok (marginális ráta), 2012

Magas(abb) társasági adókulcsok		**Alacsony(abb) társasági adókulcsok**	
Kongó, Guyana	40%	Szlovénia, Törökország, Horvátország	20%
Málta, Kuba, Egyesült Államok, Gabon, Kamerun	35%	Szlovákia, Lengyelország, Csehország	19%
Franciaország, Monaco, Jamaica	33,3%	Románia	16%
Belgium, Kolumbia	33%	Németország, Lettország, Litvánia, Kanada, Kuwait	15%
Spanyolország, Costa Rica, India, Kenya, Mexikó, Marokkó, Nigéria, Fülöp-szigetek	30%	Bulgária, Albánia, Szerbia, Ciprus, Macedónia (FYROM)	10%
Norvégia, Dél-Afrika, Új-Zéland	28%	Írország, Liechtenstein	12,5%
Olaszország	27,5%	Montenegró (9%), Svájc (8,5%)	8,5-9%
Egyesült Királyság, Svédország (26,3%)	26%	Guatemala	5%
Dánia, Hollandia, Portugália, Nepál, Panama, Mongólia, Malaysia	25%	Moldova, Egyesült Arab Emirátusok, Bahamák, Bermuda, Kajmán, Man, Maldív-, Virgin-szigetek	0%

Forrás: Deloitte 2012

A vállalatok jellemzően lineáris jövedelemadót fizetnek (például Ausztriában, Franciaországban, Portugáliában, Japánban), de több országban (általában sávos) progresszivitás érvényesül az adókulcsokban (például Svájcban, az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában). Az erősödő adóversenyben az európai társasági adókulcsok igen jelentős

esése következett be, amit a 2. ábra szemléltet. Természetesen az adómértékek nem mindig fejezik ki a tényleges adóterhelést, hiszen arra a számviteli eredményt módosító adótételek, valamint az igénybe vehető adókedvezmények is hatással vannak.

Forrás: European Commission Statistical Books 2011. 33

1. ábra. A társasági adókulcsok és az átlagos effektív társasági adóráta alakulása EU 27 (1995–2012)

Az ábra tanulsága szerint a tényleges társasági adóterhek EU-átlaga a hivatalos határadókulcsok átlaga alatt maradt, bár a közöttük lévő különbség mérséklődése azt jelzi, hogy az államok a bevételkiesést az adóalapok szélesítésével, illetve a kedvezmények szűkítésével próbálják kompenzálni.

Az amortizáció adóhatásai

A befektetéseket a tőlük jövőben várható *adózás utáni* pénzáramok diszkontálásával értékeljük. Az adóalapnál érvényesíthető költségek elszámolásával tehát adómegtakarítást érhetünk el, de csak addig a mértékig, amíg pozitív eredmény erre fedezetet nyújt. Eszköz oldalhoz kapcsolódó speciális költség az **amortizáció**, amely nem jár pénzmozgással, és a különböző amortizációs technikák közötti választásban vi-

szonylag nagy szabadsága van a vállalatoknak. Az amortizáció miatti adómegtakarítás a nyereségadókulcs függvényében határozható meg:

Adómegtakarítás éves összege = Amortizáció ráfordításként elszámolt összege x Adókulcs

Az *amortizáció miatti adómegtakarítás* bevételi oldalról hozzájárul a projekt/cég pénzáramlásához, de explicite nem mutatjuk ki, hanem a többi bevétellel és kiadással együtt, azokba beszámítva kezeljük. Sajátossága viszont, hogy nincs hatással rá az infláció, mert főszabályként az eszköz bekerülési értékét lehet leírni, függetlenül annak későbbi árnövekedésétől. Az amortizációs adómegtakarítás egy adót biztosan fizető cég esetében valószínűleg a többi pénzáramlásnál kevésbé kockázatos, de a pénzáramokat együtt kezelve az általánosan meghatározott tőkeköltséggel kerülnek értékelésre. Egyes esetekben (például lízing- vagy hitelszerződések értékelésénél) kockázatmentes nominális pénzáramlásnak tekintik az amortizáció miatti adómegtakarítást, és a vállalat adózás utáni hitelkamatlábával diszkontálják (Brealey – Myers 1999. 121).

Amortizációs adómegtakarítás jelenértéke: $PV\,(am) = \sum_{t=1}^{n} \frac{A \cdot T_c}{(1+r)^t}$

ahol A = az elszámolt értékcsökkenési leírás adott évi összege,
T_c = a vállalati adókulcs

Erdős Tibor (2006. 35) az értékcsökkenési leírás konkrét módszeréhez köthető adóhatás jelentőségére hívja fel a figyelmet, szerinte: „... a leírási gyakorlat szabályozásának van olyan jelentősége, mint a nyereségadókulcsok állami szabályozásának." Ez azt tükrözi, hogy a közepesen fejlett és a vezető országokban a vállalatok beruházásainak döntő forrását az amortizációs leírás adja, ami a társasági adó alapjának is fontos tényezője. Azonos amortizálható bekerülési értékre az adómegtakarításnak nagyobb a jelenértéke, ha időben nem egyenletesen ütemezzük a leírást, hanem *gyorsított értékcsökkenés*t számolunk el. Bár összességében a teljes amortizáció így is ugyanakkora, de az évenként figyelembe vett összeg másként oszlik meg, és a cég adófizetési kötelezettsége is más lesz a különböző időszakokban. A gyorsított leírással lényegében

későbbre halasztjuk az adófizetést: az eleinte nagyobb arányú amortizáció időszakában kevesebb az adó (több az adómegtakarítás), majd a degresszió következtében csökkenő leírás nagyobb adófizetést eredményez (kisebb az adómegtakarítás). Az elhalasztott adót persze később meg kell fizetni, de jelenértéken számítva így nagyobb adómegtakarításhoz juthatunk, mert a diszkontálás miatt a korábbi pénzáramlás értékesebb lesz, az előre hozott adómegtakarítással értéknövekedést érhetünk el. Egy esetleges progresszív (lassított, például teljesítményarányos) leírás hatása fordított lenne. A következő példák a lineáris és a gyorsított értékcsökkenés adómegtakarító hatását szemléltetik.

Legyen az eszköz bekerülési értéke 500 000 ezer Ft, amely 5 év alatt írható le. A társasági adó kulcsát 20%-kal (=T_c), a jelenérték-számításhoz használt diszkontrátát pedig 15 %-kal (= r) vegyük figyelembe.

2. táblázat: Amortizációs adómegtakarítás lineáris leírás mellett ezer Ft-ban

Év	Leírási kulcs	Évi amortizáció	Évi adómegtakarítás	Diszkonttényező	Adómegtakarítás jelenértéke
1.	20 %	100 000	20 000	0,870	17 400
2	20 %	100 000	20 000	0,756	15 120
3.	20 %	100 000	20 000	0,658	13 160
4.	20 %	100 000	20 000	0,572	11 440
5.	20 %	100 000	20 000	0,497	9 940

3. táblázat: Amortizációs adómegtakarítás gyorsított leírás esetén ezer Ft-ban

Év	Leírási kulcs	Évi amortizáció	Évi adómegtakarítás	Diszkonttényező	Adómegtakarítás jelenértéke
1.	32 %	160 000	32 000	0,870	27 840
2	28 %	140 000	28 000	0,756	21 168
3.	20 %	100 000	20 000	0,658	13 160
4.	12 %	60 000	12 000	0,572	6 864
5.	8 %	40 000	8 000	0,497	3 976

A degresszív leírást a példában az ún. szorzószámos módszerrel határoztuk meg.

A tárgyi eszközök és az immateriális javak értékcsökkenési módját számviteli és adótörvények szabályozzák. Számviteli szempontból nagy a vállalkozás szabadsága, az eszköz használatba vételekor maga tervezheti meg az évenként elszámolható amortizációt, az adószabályok viszont szigorúbbak (Galántainé 2006. 164). Gyakori, hogy egy eszköz értékcsökkenése, és így nettó értéke is más számviteli és más adózási szempontból, és ezekről a cégek külön nyilvántartást vezetnek. Korábban az új uniós tagállamok sokkal kedvezőbb értékcsökkenési leírási szabályokat alkalmaztak (Losoncz 2006. 39), ez az előny azonban eltűnni látszik, valószínűleg a csökkenő adókulcsokat kompenzáló adóalap-szélesítési törekvések miatt. Legtöbb helyen a vállalatok általában választhatnak a lineáris és a gyorsított amortizáció között, van, ahol csak a lineáris leírás megengedett (például Németországban). Magyarország adószabálya a két pólus között helyezkedik el, bizonyos eszközcsoportok esetén elismeri a számvitelben alkalmazott (akár gyorsított) értékcsökkenést az adóalapnál is, míg másoknál tételesen előírt lineáris kulcsok alkalmazását írja elő. Az Egyesült Államokban számottevő adómegtakarítást eredményezhet a vállalatnak például az, hogy az immateriális javak beszerzésükkor azonnal leírhatók költségként, és a vállalati nyugdíjalaphoz történő hozzájárulások is egy összegben elszámolhatók.

Bizonyos országok számvitele és adójoga megengedi, hogy a vállalat az *eszközeit* – a piaci értékhez igazodóan – *felértékelje*. Ennek különösen inflatórikus gazdaságokban van jelentősége, és általában szigorú feltételekhez kötött. Amennyiben a szabályozás lehetővé teszi, hogy a felértékelt eszközérték után számolják el az amortizációt, akkor további *adómegtakarítás* érhető el. Magyarországon a *piaci érték nem lehet* az értékcsökkenés számításának alapja, az újraértékelés az eszközoldalon az „értékhelyesbítés", forrásoldalon az „értékelési tartalék" egyidejű azonos összegű alkalmazásával – eredményhatás nélkül – történhet.

Az adókedvezmények szerepe

Az adózás oldaláról tovább növelheti a cég vagy a projekt értékét, ha a vállalatnak *adókedvezmény* igénybevételére van lehetősége. A preferenciák országonként eltérőek, azok körét és mértékét a mindenkori gazdaságpolitikai célkitűzések határozzák meg. Jellemzően kiemelt beruházásokra, preferált tevékenységekre (például K+F, környezetvédelem, területfejlesztés, foglalkoztatás stb.) érvényesíthető kedvezmény, maximum a fizetendő adó bizonyos hányadáig. A vállalat a kedvezményt adóvisszatartás formájában (fizetendő adója csökkentésével) számolhatja el, így *adómegtakarítás*t realizálhat. Az Európai Unióban erre leginkább a fejlesztési adókedvezmények szabályozott rendszere teremt lehetőséget.

Az utóbbi időben a **kutatás-fejlesztés ösztönzésében** is felerősödött az adóeszközök szerepe. Míg 1995-ben 12 OECD ország biztosított adókedvezményt az üzleti K+F-re, 2010-re a számuk megduplázódott. A legtöbb OECD államban a K+F eszközre gyorsított amortizációt lehet elszámolni, és számos OECD országban adóhitel is igénybe vehető erre a tevékenységre (OECD 2009). Kiemelt céllá vált a K+F vonatkozású közvetlen tőkebefektetések megszerzése, az ösztönzésben pedig a közvetett eszközök irányába való eltolódás tapasztalható. A következő oldalakon lévő 4. táblázat néhány európai állam kutatás-fejlesztést támogató adószabályait foglalja össze.

Számos országban nincsenek, vagy nem számottevőek a kutatás-fejlesztés elősegítése érdekében alkalmazott adóeszközök, ilyen államok például Finnország, Svédország, Németország, Litvánia, Szlovákia, Luxemburg, Izland stb. Bár Magyarországon nemzetközi összehasonlításban is igen kedvező a K+F-hez kapcsolódó adójogi környezet, a cégek, intézmények mégsem használják ki a K+F adóelőnyöket. Losoncz Miklós – a magyar kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs stratégiát értékelő cikkében (Losoncz 2008. 176) – megállapította, hogy a vizsgált normatív ösztönzők nem hoztak lényeges áttörést a vállalati szféra K+F ráfordításaiban. Török Ádám (2006) is hasonló következtetést fogalmazott meg, mely szerint csak nagyon ritkán növelhető egyszerű ösztönző-

kön keresztül a magánfinanszírozású kutatás-fejlesztés[7] aránya a K+F-re fordított bruttó összes ráfordításon[8] belül. Japánban a K+F adóhitel hatékonyságát vizsgálták 904 japán termelő vállalat 10 éves adatai alapján, és az elemzők megállapították, hogy a K+F adóhitel elsősorban a nagy cégek esetében ösztönzi a K+F invesztíciókat.

Mivel az innováció a legkockázatosabb és legtőkeigényesebb vállalkozási tevékenységek egyike, a legfontosabb adóügyi teendő a szabályozási kockázat mérséklése lenne. Véleményem szerint egy átlátható, és legalább középtávon kiszámítható közteherviselési rendszer a vállalkozások fejlesztési kedvét is pozitívan befolyásolja, és ezen a téren több államban, köztük Magyarországon is van még teendő.

Cégátalakulások adóhatása

A társaságok egyesülésének legtöbbször az a motivációja, hogy további gazdasági előnyöket realizáljanak. Egy cégként működve javulhat a tevékenység diverzifikáltsága, elérhető a gazdaságos üzemméret, vagy vertikális integráció valósítható meg, esetleg bővülhetnek a piacok, korszerűbb lehet az értékesítési hálózat, csökkenhetnek a költségek stb. Ilyen esetben az egyesült (új) társaság üzleti értéke az együttes működés jövedelem-előnyeinek következtében nagyobb lesz, mint a két különálló cég értékének az összege, ez a jelenség a **szinergiahatás**. Az egyesült cég jövőbeni működésétől várható jövedelmek jelenérték-összege (a vállalat egészének üzleti értéke) magasabb, mint az eszközei piaci értéke, a különbözet pedig az üzleti vagy cégérték.

A gazdasági társaságok átalakulása (egyesülése, szétválása) esetén a jogutódlással megszűnő cégeknek (például beolvadásnál a beolvadónak, különválásnál a különválónak stb.) lehetőségük van arra, hogy a számviteli beszámolójukban szereplő eszközeiket és kötelezettségeiket *átértékeljék*. Nem kötelező, de az átalakuló társaság megteheti, hogy vagyonmérlegében *piaci értéken* szerepeltetheti az eszközeit (akár a már 0-ra leírt, vagy a nyilvántartásokban nem szereplő, de használt, forga-

[7] BERD = Business Expenditure on R&D.
[8] GERD = General Expenditure on R&D.

4. táblázat: K+F-t ösztönző adóeszközök néhány országban[6]

Dánia	Az egyetemeknek, kutatóintézeteknek kifizetett összegek 150%-a leírható az adóalapból. A kkv-k leírhatják K+F költségeik 150%-át, ha azt állami kutatóintézetekkel közösen végzik. A kkv-knak nem adóelőnyöket, inkább kedvezményes hiteleket, vissza nem térítendő támogatásokat adnak.
Franciaország	K+F adóhitel, amortizációs kedvezmények. Adókedvezmény az üzleti angyaloknak. Innovatív fiatal vállalkozások adókönnyítési projektje: adó- és társadalombiztosítási járulék-kedvezmény a 8 évnél fiatalabb kkv-knak. Egyetemeknek/állami kutatóintézeteknek adott K+F megbízás 200%-a leírható az adóalapból.
Egyesült Királyság	K+F adókedvezmény (előírják az igénybevételéhez szükséges ráfordítások minimumát). K+F adóhitelek. K+F tevékenységet végző alkalmazottak bérköltsége után adókedvezmény (a kutatással töltött munkaidő arányában). Tervek: további arányosítás, adókedvezmény igénybevételének egyszerűsítése. Tapasztalatok: az EK K+F tőkevonzó képességét sokkal inkább az erős oktatás és szakképzés, illetve a piaci igényekre jól reagáló egyetemek adják.
Lengyelország	Jövedelemadó-mentesség azoknak az intézményeknek, amelyek K+F tevékenységet folytatnak. 10%-os adókedvezmény olyan jogi és természetes személyeknek, amelyek K+F tevékenységet is folytatnak. A K+F beruházások eszközei után magasabb amortizáció számolható el.

[6] Az összeállítás az országok adójog-anyagai, valamint az *Innovation papers* No. 19 alapján készült.

Hollandia	K+F-re fordított bérkiadások után a vállalatok adókedvezményt érvényesíthetnek (maximált összeggel). A K+F-ben részt vevők után kevesebb társadalombiztosítási járulékot kell fizetni. Igazgatási eljárás egyszerűsége (ami elsősorban a kkv-k számára nagy segítség). Egy közelmúltban végzett felmérés szerint pozitív korreláció áll fenn a holland kutatásfejlesztési kiadások és e kedvezmények igénybevétele között.
Svédország, Finnország	Nincs külön innovációs adóösztönző, a korábban létezett K+F adóhitelt megszüntették (költséges volt, nem volt hatékony). Leírható fejlesztési kedvezmény a beruházásokra (ami lehet K+F is), de a lényeges innováció ösztönzés nem adóeszközökkel történik, hanem közvetlen támogatásokkal.
Magyarország	Gyorsított amortizáció lehetősége K+F eszközre. A saját K+F elszámolt közvetlen költségével (még egyszer) csökkenthető az adózás előtti eredmény. Felsőoktatási intézmény/MTA kutatóintézet kezelésében lévő területen K+F-t végzőnél a közvetlen K+F-költség háromszorosa (max. 50 mFt) vonható le. Fejlesztési tartalék (adóhitel jövőbeli beruházásokra). K+F közvetlen bérköltségére, szoftverfejlesztő bérköltségére adókedvezmény. A K+F ráfordítással csökkenthető az innovációs járulék és az iparűzési adó alapja.

lomképes eszközöket is felveheti, vagy a „lomokat" leértékelheti), aminek összhatása vagyonnövekedés vagy vagyoncsökkenés lesz. Az átalakulás, mint jogi aktus adó- és illetékmentes, viszont az átértékelés eredményeként létrejött pozitív átértékelési különbözet (vagyonnövekedés) után több országban is társasági adót kell fizetni. Az adóztatás indoka az, hogy a következő években már az átértékelt magasabb eszközérték lesz az értékcsökkenési leírás, illetve az egyéb költségelszámolás alapja, így ez az érték fog megtérülni, adómegtakarítást eredményezni a cég számára.

Ez a fajta sajáttőke növekedés osztalékfizetésre nem használható, és mivel csak „papírnyereség", cash-flow-ként nem jelentkezik, így az adófizetés fedezetét más pénzáramokból kell biztosítani, külön figyelve erre a likviditástervezés során.

Európai vonatkozásban fontos megjegyezni, hogy a jogharmonizáció folyamatában létrejött 90/434/EGK átalakulási irányelv (Merger Directive) azt a célt fogalmazza meg, hogy a vállalati fúziók, szétválások, valamint a vállalatok közötti eszközátruházások és részvénycserék a szereplőknek ne eredményezzenek kedvezőtlen adózási helyzeteket, ne legyenek adózási akadályai az ilyen ügyleteknek. Gondoljunk csak arra, hogy egy ingatlan-felértékeléssel megvalósuló átalakulás során a megadózott vagyonnövekedést lehet, hogy csak 50 év alatt (jellemzően 2%-os leírási kulccsal) írhatja le költségként a cég, ami nem előnyös.

Adómegtakarítást tesz lehetővé a tartósan veszteséges és a nyereséges vállalat egyesülése, az adóalapok konszolidációja révén. Ehhez nézzük előbb a veszteség lehetséges adóhatását. A ***veszteségelhatárolás*** azt jelenti, hogy a veszteséget eredményező költségeket – meghatározott feltételekkel és időkorlátokkal – el lehet számolni a következő évek és bizonyos esetekben a megelőző évek bevételével szemben, de csak a pozitív adóalap mértékéig. A veszteségre jutó adó tehát visszanyerhető, így a vagyon a veszteség és a rá eső adó különbségével fog csökkenni. A veszteséges cég, ha adóalapja negatív, nem fizet adót, költségei nem eredményeznek adómegtakarítást, és a veszteségelhatárolással sem élhet (sőt, annak lehetőségét az idő múlásával el is veszítheti). Ha viszont egy kellően jövedelmező céggel egyesül, akkor az új (jogutód) vállalat a

jogelőd társaság veszteségét is átveszi, azt bizonyos feltételekkel kigazdálkodhatja, és (kellő nyereség birtokában) az összes költség adómegtakarítási lehetőségét is kihasználhatja. Általában ezt az adóelőnyt nem célnak, hanem járulékos hatásnak tekintik, amennyiben az említett cégeknek egyéb okokból érdekében áll az egyesülés.

Egyéb szempontok

Csak utalunk rá, hogy a vállalatok élőmunkával összefüggő döntéseit és ahhoz kapcsolódó cash-flow-t nagymértékben befolyásolják a munkaadók által fizetendő *társadalombiztosítási járulékok*. Jelentőségüket érzékelteti, hogy az OECD-országokban átlagban ezek a járulékok képezik a második legnagyobb bevételt jelentő közterhet (például Franciaországban és Csehországban a teljes adóbevételek közel 30%-át a foglalkoztató által fizetett járulékok teszik ki,[9] Ausztráliában és Új-Zélandon viszont nem kerültek bevezetésre). A cégek szempontjából ez a munkaerőre kivetett adóként hat, növeli a termelés költségeit, és torzító hatással lehet a termelési tényezők megválasztására. A járulékmértékek fokozatos csökkentése ellenére még igen drága a munkaerő Magyarországon is.

A társasági és az osztalékadó a vállalkozási tevékenység adóztatásának meghatározó, de nem kizárólagos területe. A teljesebb kép érdekében megemlítjük, hogy a vállalkozásokat terhelhetik még vagyonadók és más helyi adók, valamint különféle egyéb befizetési kötelezettségek. A helyi adók konkrét feltételeit jellemzően a helyi/szövetségi önkormányzatok állapítják meg, így azokban szükségszerűen országon belül is eltérések vannak (ennek az adótervezésben lehet jelentősége).

Irodalomjegyzék

Brealey – Myers 1999. *Modern vállalati pénzügyek 1.* Panem, Budapest

Deloitte 2012. Corporate tax rates http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Global/Local%20Assets/Documents/Tax/Taxation%20and%20Investment%20Guides/matrices/dttl_corporate_tax_rates_2012.pdf

[9] European Commission Statistical Books 2011. 307.

Erdős Tibor 2006. *Gazdaságpolitika és növekedési potenciál*. Akadémai Kiadó, Budapest

European Commission Statistical Books 2011. *Taxation trends in the European Union – Data for the EU Member States, Iceland and Norway*. Luxembourg, p. 428

Galántainé Máté Zsuzsanna 2010. A társasági adó, mint fő adóverseny terület. *Acta Periodica MÜTF*, No. 6. 29–50.

Galántainé Máté Zsuzsanna 2006. *Adó(rendszer)tan*. EU-konform magyar adók. Aula Kiadó, Budapest

Innovation papers No. 19 – Corporation tax and innovation: Issues at stake and review of European Union experiences in the Nineties. European Commision, p. 146

Losoncz Miklós 2006. Vállalati adóterhek és adóverseny a magyar EU-csatlakozás fényében. In: Rajcsányi Irén (szerk.) *EU-tanulmányok* VI. NFH, Bp. 2006, 31–57.

Losoncz Miklós 2008. Az EU-csatlakozás és a magyar kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs stratégia. *Közgazdasági Szemle* LV. évf., 2008. február 169–182.

Marchese, S. 2006. The changing relationship between tax and the accounts. In: *Creating a competitive corporate tax environment for Europe Conference*, 27 CAH, London

OECD 2009. *Innovációpolitikai országtanulmányok – Magyarország*

Tadahisa Koga 2003. Firm size and R&D tax incentives. *Technovation,* Volume 23, Issue 7, July, 643–648.

90/434/EGK A Tanács irányelve a különböző tagállamok társaságainak egyesülésére, szétválására, eszközátruházására és részesedéscseréjére alkalmazandó adóztatás közös rendszeréről (1990. július 23.) *EU HL* 1990. 8. 20. 09/1. kötet 142–146.

Török Ádám 2006. A krétakör közepén: K+F és innovációs stratégiai dilemmák Magyarországon 2006-ban. *Magyar Tudomány* 4. szám 432.

Románia vidéki régiói a 2013 utáni kohéziós és közös agrárpolitikai kihívások tükrében

BÍRÓ BÍBORKA-ESZTER[1] – BÍRÓ BORÓKA-JÚLIA[2]

Jelen tanulmány célja, hogy kiemelje a romániai régiók felkészülési folyamatának fontosságát a 2013 után rájuk váró kohéziós, illetve közös agrárpolitika soron következő programozási időszakának kihívásaira. Románia viszonylatában kulcsfontosságú a regionális és vidékközpontú megközelítés. Másrészt egy hatékony Európa 2020 Stratégia a kohéziós politika és más uniós politikák szoros összehangolását feltételezi. Ebben a megközelítésben a kohéziós politika és a közös agrárpolitika – utóbbinak különösen a második pillére: a vidékfejlesztési politika – összefüggéseinek vizsgálata központi jelleggel bíró kutatási téma. Jelen tanulmányban a romániai megyék, régiók helyzetelemzése mellett szakirodalmi áttekintés alapján vázolni kívánjuk a 2013 után valószínűsíthető kohéziós, illetve közös agrárpolitikai változási irányokat.

Kulcsszavak: Románia, vidék, régiók, kohéziós politika, közös agrárpolitika, 2013 utáni kihívások.

JEL kódok: Q18, Q58, R11, R12, R23, R58

Bevezető

Románia megyéinek nagy része többségében vidéki (az OECD felosztás szerint 27 megye; az új, 2011-ben bevezetett város-vidék tipológia szerint 25 megye), illetve köztes (az OECD felosztás szerint 13 megye; az új, 2011-ben bevezetett város-vidék tipológia szerint 15 megye) jelleggel bír, csupán a főváros és környéke minősül többségében (meghatározóan) városi régiónak (mindkét felosztás értelmében) (1. és 2. ábra).

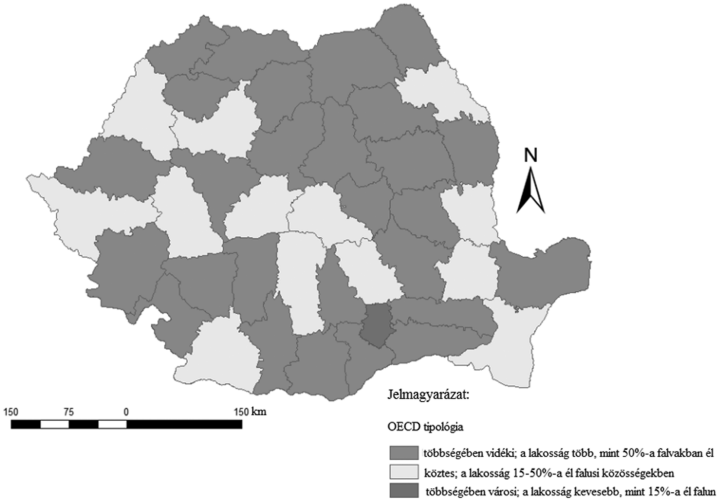
A 2008-ra vonatkozó adatok (EC, 2011a. 43) értelmében az ország területének 59,3%-a, lakosságának 45,8%-a, a bruttó hozzáadott érték

[1] Doktorandusz, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar.

[2] Doktorandusz, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar; Befektetés az emberekbe! – doktoranduszi ösztöndíj az Európai Szociális Alap által társfinanszírozott POSDRU 2007–2013 projekt keretében, 88/1.5/S/60185.

32,1%-a, a foglalkoztatottak 41,7%-a vidéki jellegű. Köztes (meghatározóan vidéki) régió besorolású: az ország területének 39,9%-a, lakosságának 43,8%-a, a bruttó hozzáadott érték 42,6%-a, a foglalkoztatottak 46,7%-a.

Az EU új tipológiájának típus-meghatározási módja eltér az OECD metodológiájától: lakossági rács alapon határozza meg a városon élők kategóriáját. Ennek értelmében, ha az 1 km^2 területű rácsokból álló szomszédos cellákon – melyek mindegyikének népsűrűsége nagyobb, mint 300 lakos/km^2 – összesen minimum 5000 lakos él, városinak minősül. A fenti kritériumnak eleget nem tevő rácsok vidékinek minősülnek. Ehhez képest az OECD metodológia kiindulópontja az, hogy vidékinek tekint minden olyan települést (LAU2-es szint), ahol a négyzetkilométerenkénti népsűrűség kisebb, mint 150 fő (mivel az EU szintjén a népsűrűség 115 fő/km^2, az Unió 100 fő/km^2-t használt kritériumként) (Vincze, 2005. 7). Az OECD város-vidék tipológia értelmében egy térség besoro-

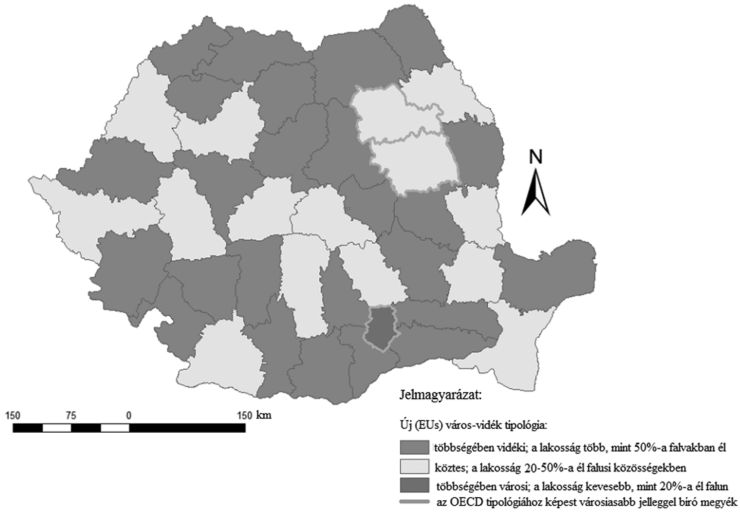

Forrás: Saját szerkesztés az EUROSTAT 2011-es adatai alapján, ArcGIS 10.0.

1. ábra. Románia megyéinek besorolása az OECD város-vidék tipológiája szerint

lása az egyes kategóriákba attól függ, hogy az illető térség lakói milyen arányban élnek városokban, illetve falvakban. Eszerint többségében vidéki régió az, ahol a lakosság több, mint 50%-a községekben, falvakban él; köztes régió az, ahol a lakosság 15–50%-a él falusi közösségekben; valamint többségében városi régió az, ahol a lakosság kevesebb, mint 15%-a él falun. Az Európai Unió 2011-ben bevezetett új város-vidék tipológiája ugyanazon három régió típust használja, mint az OECD, a küszöbértéket azonban, amely megkülönbözteti a többségében városi régiókat a köztes régióktól, 15%-ról 20%-ra módosították. Románia vonatkozásában az OECD felosztáshoz képest, az új, EU-s felosztás értelmében három megye státusa módosult városiasabb jellegűvé: Bákó, Bukarest-Ilfov és Neamţ (2. ábra).

Egyre növekvő érdeklődés mutatkozik a területi különbözőségek, valamint az Európai Unió politikái közti kapcsolatok – mint például a közös agrárpolitika (KAP) és a regionális fejlesztés közötti hatás – vizs-

Forrás: Saját szerkesztés az EUROSTAT 2011-es adatai alapján, ArcGIS 10.0

2. ábra. Románia megyéinek besorolása az Európai Unió 2011-ben bevezetett új város-vidék tipológiája szerint

gálata iránt. Európa gazdaságának 2020-ra „innovatívnak, környezetbarátnak és inkluzívnak, a recesszió leküzdésére alkalmasnak" kell lennie (*Panorama Inforegio*, 2010. 4). Minden tagállam – így Románia is – ugyanazokat a célokat szeretné elérni mind nemzeti, mind pedig a nagyrészt vidéki jellegű, regionális szinten.

A kohéziós politika jövőjével kapcsolatos vitával foglalkozó konzultációs dokumentumokban fellelhető néhány olyan általános törekvés, melyben a tagállamok egyetértenek. Ennek értelmében a 2013 utáni kohéziós politika irányvonalai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

• jobban képzett munkaerő bázisú, innovatív és tudásalapú társadalomra való átállás szükségessége;

• az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre való aktív törekvés;

• a legszegényebb régiók támogatása az unió szolidaritási elkötelezettsége jegyében.

A 2014–2020-as programozási periódusra vonatkozó uniós politikák részletes kidolgozása az elmúlt évben is zajló folyamatos vita célkeresztjében állt, a törvénytervezetek elkészítésére pedig 2011 végén került sor. Az Európa 2020 Stratégia, valamint az új programozási időszak kezdetének közeledte viták sorozatát generálta mind a KAP, mind pedig a kohéziós politika jövőjével kapcsolatban. A közös, kompromisszumos megoldás megtalálásának igénye arra sarkallta az egyes tagállamokat, hogy fogalmazzák meg „saját" nemzeti álláspontjukat a fenti vitákkal kapcsolatos kérdéskörökben.

A tanulmány következő részében bemutatunk néhány, az európai színtéren körvonalazódó, kulcsfontosságú irányvonalat a KAP (különös tekintettel a második pillérre), valamint a kohéziós politika 2013 utáni jövőjére vonatkozóan, a regionális és vidékfejlesztési politikák közötti szinergiahatás-növekedés tükrében.

A közös agrárpolitika 2013 utáni jövőjéről zajló vita legfontosabb elemei

A közös agrárpolitika (KAP) 2013 utáni struktúrájáról, költségvetéséről és célrendszeréről az elmúlt néhány évben rendkívül sok vita

folyt, melyek nyomán különböző elképzelések alakultak ki arról, hogy milyenre lenne célszerű megtervezni a 2007–2013-as periódus utódját.

A téma összetettségét vizsgálja az OECD 2010-es tanulmánya, amelynek keretében központi témát képvisel a globális élelmiszer- és mezőgazdasági rendszer. Aktualitásuk és gazdasági jelentőségük miatt az alábbi kérdéskörök kaptak főszerepet: a takarmány, élelmiszer, valamint nem élelmiszer felhasználású mezőgazdasági nyersanyagok iránti jelentős keresletnövekedés mellett állandósult globális élelmiszer-biztonsági kérdések; klímaváltozás és az azt súlyosbító, földért, vízért és egyéb erőforrásokért zajló verseny; az árak volatilitása; lehetséges gazdasági és környezeti hasznokkal járó „zöld növekedési" lehetőségek; növekvő érdeklődés az élelmiszerek előállítási módját illetően; élelmiszerekkel összefüggő egészségügyi aggodalmak; megújult hangsúly az innováción; hatékony erőforrás felhasználás és termelékenység növekedés a fejlett és fejlődő országokban, beleértve a megújuló energiák – például a bioenergia – előállítását gazdasági és környezeti szempontból egyaránt fenntartható módon; és a kereskedelemnek az élelmiszerek és nyersanyagok fenntartható és megbízható áramlásában játszott alapvető szerepe. Ebben a folyamatban a KAP az idők folyamán piacorientáltabbá, egy versenyképességre, jövedelemtámogatásra, környezetre és vidéki térségek fejlesztésére hangsúlyt fektető politikává alakult (OECD, 2010), a jövőt illetően pedig környezetkímélőbbé, méltányosabbá és egyszerűbbé válhat.

2010 áprilisában az Európai Bizottság nyilvános vitát indított a KAP jövőjét illetően azzal a céllal, hogy a tagországok állampolgárai a szakpolitika jövőjére vonatkozó vitafolyamat eme korai szakaszában fejthessék ki véleményüket a KAP alapelveivel, célrendszerével és jövőjével kapcsolatban. A 2010. április 12. és 2010. június 11. között lezajlott online véleménynyilvánítás a Bizottság 2010. november 18-i közleményének a kiindulópontjaként szolgált.

A nyilvános vita négy kérdéskört ölelt fel (EC, 2011b):

1. Miért van szüksége Európának közös agrárpolitikára?
2. Mit várnak az európai polgárok a mezőgazdaságtól?
3. Miért kell a közös agrárpolitikát megreformálni?
4. Milyen eszközökre van szükségünk a holnap közös agrárpolitikájának sikeréhez?

A válaszadáshoz internetes kérdőív állt a lakosság rendelkezésre. Az érdekeltektől, a szellemi műhelyektől, valamint a kutatóintézetektől és másoktól a Bizottság azt kérte, hogy – szintén a négy kérdés mentén – készítsenek részletesebb elemzést, az egyes kérdésekkel kapcsolatos javaslataikat pedig rövid összegzés formájában foglalják össze. Az unió tagállamaiból összesen 5473 lakossági hozzászólás érkezett a meghirdetett határidőig. Emellett 93 érdekelt fél, 80 szellemi műhely, valamint 36 Európai Vidékfejlesztési Hálózat nyújtotta be a vitával kapcsolatos álláspontját. A nyilvános vita kapcsán beérkezett állásfoglalások – különösen a lakossági hozzászólások – száma jóval meghaladta a várakozásokat – olvashatjuk az összefoglaló jelentésben (EC, 2011c). A nyilvános vitában legaktívabb Németország, Lengyelország és Franciaország volt. A lakossági hozzászólások több mint egynegyede Németországból, közel 20%-a Lengyelországból, 14%-a pedig Franciaországból származott. A lakossági vélemények 60%-a tehát a fent említett három ország állampolgáraitól érkezett, Románia pedig – 57 lakossági hozzászólásával – 1,04%-os részarányt képvisel (EC, 2011c).

2010. július 19–20-án konferenciát rendeztek Brüsszelben „A KAP 2013 után" címmel, mely a nyilvános vita eredményeit volt hivatott közzétenni, összegezni és értékelni.

2010. november 18-án az Európai Bizottság közleményt adott ki *A KAP jövője 2020-ig: az élelmezési, a természeti erőforrásokat érintő és a területi kihívások kezelése* (EC, 2011d) címmel. A közlemény három olyan reformlehetőséget körvonalaz, melyek illeszkednek az Európa 2020 Stratégiához – fenntartható, intelligens és inkluzív növekedésre való ösztönzés – azon célkitűzések révén, amelyek szorgalmazzák egy dinamikusabb, versenyképesebb és hatékonyabb európai mezőgazdaság létrejöttét.

A fenti dokumentum azon konzultációs folyamat kezdetét jelölte, amelynek végállomásaként 2011 októberében a Bizottság jogalkotási javaslatokat fogalmazott meg. A megreformált KAP a tervek szerint 2014. január 1-től lép hatályba. A javaslatcsomag kidolgozásakor alapvető bizottsági törekvés volt, hogy a KAP keretei között nyújtott támogatásoknak köszönhetően a gazdák versenyképesebbé váljanak, a fogyasztók

pedig minőségi élelmiszerekhez jussanak tisztességes áron. A 2011. október 12-én közzétett törvényjavaslatok vázolta reform legfontosabb elemei – illetve azok létjogosultsága – az alábbi tíz pontban foglalható össze (EC, 2011e):

1. Átalánytámogatás a kistermelőknek (500 és 1000 euró között) – a bürokrácia csökkentése végett;

2. Felső határ kiszabása a direkt kifizetések esetén, mely az éves összeg tekintetében nem haladhatja meg a 300 000 eurót gazdaságonként – termelők, tagállamok, illetve régiók közötti méltányosabb pénzeszköz eloszlás;

3. Környezetbarát módszereket alkalmazó gazdaságok számára nyújtandó hektáronkénti kifizetések – a növénytermesztés diverzifikálásának ösztönzése, az állandó legelők fenntartása, a természeti táj megóvása;

4. Új agrár-környezetvédelmi intézkedések a KAP második pillérén belül – a vidéki térségek egyik fő feladata az éghajlatváltozással szembeni küzdelem, valamint a hatékony erőforrás-felhasználás lesz;

5. Biztosítási intézkedések a gazdáknak a kereslet- és áringadozások kivédéséhez – gyorsabb segítség szükségessége gazdasági válság-szituációban;

6. Megkétszerezett költségvetés kutatás-fejlesztésre – termelői igényekhez igazodó kutatás, amelynek eredményei hamarabb gyakorlatba ültethetők;

7. A gazdálkodói szervezetek támogatása, a gazdálkodók és fogyasztók közötti közvetlenebb kapcsolat kialakításának ösztönzése – a termelők pozíciójának megerősítése;

8. Fiatal gazdák támogatása – a mezőgazdaság vonzóbbá tétele a 40 éven aluliak számára (támogatás a gazdálkodóként eltöltött első öt évben);

9. Foglalkoztatás-ösztönzés a vidéki térségekben – vidéki munkahelyek létrejöttének, valamint a vidéki vállalkozói szellem növekedésének elősegítése (az első öt évben akár 70 000 eurónyi támogatás kisebb projektek esetén);

10. A kedvezőtlen adottságú térségekre irányuló nagyobb figyelem –

az elsivatagosodás megakadályozását elősegítendő kiegészítő támogatások azon termelők számára, akik hátrányosabb természeti adottságokkal rendelkező térségben tevékenykednek.

Az EU Kohéziós Politikájának 2013 utáni jövőjét érintő viták legfontosabb elemei

Tiszta képet kell kialakítanunk a jövőbeli kohéziós politikáról, megértvén a teljes folyamatot a fogalomalkotástól a fejlesztésen, végrehajtáson, integráción, ellenőrzésen keresztül az adaptációig.

A jelenlegi programozási időszakban az a meglátás elfogadott, mely szerint a kohéziós politika — amellett, hogy elősegíti a régiók nemzetközivé válását — segítséget nyújt ahhoz, hogy a regionális gazdaságok kiléphessenek a világpiacra, szerepet vállalhassanak a kulcsfontosságú globális hálózatokban és klaszterekben, és a globális kihívások és lehetőségek küszöbén számba vehessék erősségeiket, valamint gyenge pontjaikat. Európa növekedésének alappillérét erős és gyarapodó régiók képezik, képeznék (EC, 2007). Vajon a „kohézió" ugyanazt fogja jelenteni 2013 után is, mint ma? Nem tudhatjuk biztosan, hiszen nincs még teljesen világosan kialakult kép a jövő kohézió-definícióját illetően. A tagállamok meglátásai a közös jövőről szóló elképzelés és a nemzeti költségvetésért folytatott csata szélsőséges alternatívái között mozognak.

Viták vannak a kohéziós politika fő célját illetően: vajon a cél egy olyan Európa létrehozása, ahol az emberek képesek együttélni a változással, élni a lehetőségeikkel és új értékeket alkotni egy megfelelő légkört és feltételeket biztosító környezetben, vagy inkább egy olyan Európáé, ahol a gondoskodásé, a társadalmi, gazdasági és területi kohézióé a főszerep, melyet integrált politika vezérel mind helyi, mind regionális szinten?

Amennyiben az Európai Uniónak stratégiai célja, hogy világvezető legyen a fenntartható növekedés tekintetében, akkor a 2014–2020-as időszakban az innovatív megoldások és mechanizmusok elkerülhetetlenek. Számos, a kohéziós politika 2013 utáni jövőjét firtató dokumentum jelent meg. Elsőként a 2009-ben Danuta Hübner regionális politikáért felelős biztos kérésére megjelent Barca-jelentés néhány gondolatát emelnénk ki.

Fabritio Barca, az olasz pénzügyi és gazdasági minisztérium főigazgatójának meglátása szerint „átfogó reformra van szükség, amennyiben a jelenlegi kihívásokat teljesíteni kell". A Barca által javasolt legfontosabb változtatások rövid bemutatása hasznos lehet a 2013 utáni kohéziós politika egy lehetséges irányának illusztrálásához. A jelentés reformra tett ajánlásai tíz pilléren alapszanak (Barca-jelentés, 2010):

1. A fő prioritások kiemelt szerepe: az uniónak a támogatások megközelítőleg 55–65%-át három vagy négy alapvető prioritásra kell összpontosítania, a szükségleteknek és stratégiáknak megfelelően megosztva azokat a tagállamok és a régiók között. Hat lehetséges prioritás kerül megemlítésre: az innováció, a klímaváltozás, a migráció, a gyerekek, a készségek és az öregedés. A néhány területre történő összpontosítás a beavatkozások kritikus tömegét hozná létre Európaszerte, amely képes lenne bizonyos kérdésekben európai jelentőségű hatást gyakorolni.

2. Új stratégiai keret a kohéziós politika számára, amely az Európai Stratégiai Fejlesztési Kereten alapszik, és a teljesítményre, illetve a beavatkozás intézményi feltételeire összpontosít.

3. Új típusú szerződéses megállapodás (nemzeti stratégiai fejlesztési szerződés, végrehajtási értékelés, az eredmények stratégiai jelentése).

4. Fokozott irányítás a fő prioritások megvalósítására.

5. A kiegészítő, innovatív és rugalmas támogatás előmozdítása.

6. A kísérletezés előmozdítása és a helyi szereplők mobilizálása.

7. A várható hatások értékelésének az irányába történő elmozdulás.

8. Az Európai Bizottság kompetenciaközpont szerepének erősítése.

9. A pénzügyi irányítás és ellenőrzés kérdése, a Strukturális Alapok hatékonyabb kezelése érdekében.

10. A hatalmi egyensúly és az ellenőrzési jogkörök megerősítése magas szinten, hivatalos Kohéziós Politikai Tanács létrehozásával.

A Barca-jelentés alapvető politikai koncepciója „hely alapú" fejlesztési megközelítés (az OECD által „a regionális politika új paradigmájának" nevezett megközelítés) két különböző célkitűzéssel: az egyik a hatékonyság növelése, a másik pedig a társadalmi beilleszkedés növelése. A nagyobb hatékonyság a jövőben az uniós politikák központi kér-

désköré képezi. Mivel a tagállamok gondoskodnak a jólétről, az EU intézkedései a társadalmi beilleszkedésre korlátozódnak. A Barca-jelentés egyértelmű következtetése, hogy a kohéziós politikának nem a pénzügyi újraelosztás a célja, sokkal inkább az intézményi változások elősegítése, valamint a nem hatékony megoldások és társadalmi kirekesztési csapdák megszüntetése a közjavak és közszolgáltatások szabályozása révén. Nyilvánvaló, hogy a Barca-jelentés csak az egyik kiindulópontja volt a vitasorozatnak és a végső döntésnek, mely jogszabályjavaslatok formájában 2011 végén látott napvilágot.

A kohéziós politika jövőjét firtató vitasorozat igazolja a regionális fejlesztés összetettségét. A hangsúly egy változatos eszköz- és mechanizmushalmazra helyeződik, melyek régiókban történő alkalmazása szinergiát, társadalmi-területi kohéziót és gazdasági hozzáadott értéket hoz létre. A társadalmi biztonsági rendszerek nemzeti költségvetésre gyakorolt nyomása miatt egyre nagyobb szükség lesz az önfenntartó eszközökbe és megoldásokba való befektetésre. Ezeket az önfenntartó megoldásokat azonban teljes mértékben integrálni kell mind regionális, mind helyi szinten.

A kohéziós politika és a közös agrárpolitika kapcsolódási pontjai

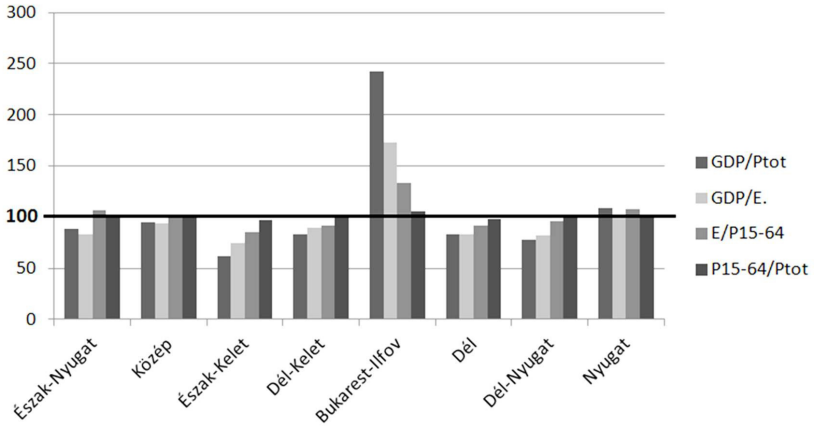
A tudomány, a kutatás és az innováció képezi az Európa 2020 Stratégia fenntartható gazdasági növekedés kulcsát. A cél az, hogy az EU GDP-jének 3%-a a kutatás-fejlesztésben kerüljön befektetésre, emellett a szélessávú internethez való egyetemes hozzáférés biztosítása képez prioritást 2013-ra.

Európa ambiciózus célokat fogalmazott meg a klímaváltozást illetően is: azt tervezi, hogy 20%-kal csökkenti az üvegházhatású gázok kibocsátását, és eléri, hogy 2020-ra az energiafogyasztás 20%-a megújuló energiaforrásból származzon.

A tagállamok közel fele (beleértve Romániát is) épített be a kohéziós programjába széndioxid-kibocsátás csökkenésére vonatkozó mutatókat.

Jelenleg a kutatás-fejlesztésre költött összegek az EU27 átlag GDP-jének 2%-a alatt találhatók, és az európaiak csupán 1%-ának van gyors optikai szélessávú hozzáférése (*Panorama Inforegio*, 2010). Románia és

a jelenlegi EU-szint közötti különbség igen magas, és az országon belüli regionális különbségek is jelentősek az egy főre jutó GDP, valamint ennek összetevői: a munkatermelékenység, a foglalkoztatási ráta, valamint az aktív korú lakosság össznépességből vett részaránya tekintetében is (3. ábra).

Forrás: saját számítás a Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján

3. ábra. Regionális versenyképesség és összetevői Románia régióiban, 2008 – országos átlaghoz viszonyított értékek %-ban kifejezve[3]

Végül kihangsúlyozzuk az „Európai versenyképességi Stratégia 2010–2030" (Palmen, 2010) dokumentum néhány, a kohéziós politika reformjának az irányát érintő következtetését:

• Nincs konvergencia versenyképesség nélkül.

• Az innovációba, készségekbe, oktatásba, fenntartható fejlődésbe és európai szintű infrastruktúrába történő beruházások kiemelt fontossága.

Románia támogatja a kohéziós politika közösségi költségvetéséből

[3] Összefüggés: GDP/Ptot = GDP/E · E/P15-64 · P15-64/Ptot; ahol GDP/Ptot az egy főre jutó GDP; GDP/E a munkatermelékenység; E/P15-64 a foglalkoztatási ráta; P15-64/Ptot pedig az aktív korú lakosság össznépességből vett részaránya.

való jelentős részesedés fenntartását 2013 után, és fenntartja, hogy a kevésbé fejlett országoknak és régióknak kell a legfőbb kedvezményezetteknek lenniük anélkül, hogy az „abszorpciós kapacitás" szerint a források felülvizsgálatra kerülnének.

A jelenlegi célkitűzések (konvergencia, versenyképesség, regionális együttműködés) megtarthatók 2013 után is úgy, hogy a hangsúly a konvergencia célkitűzésre kerül, viszont az intézkedések széleskörű diverzifikációja elengedhetetlen.

A román hatóságok támogatják a városi konszolidáció fontosságát, ezzel párhuzamosan pedig a KAP város-vidék kapcsolatának fontosságát hangsúlyozzák. Románia támogatja a pályázat alapú támogatási rendszer megtartását, a makroregionális stratégiák végrehajtását és az EU Duna Régió Stratégiáját. Hangsúlyozza továbbá a döntéshozatali mechanizmusok javítására vonatkozó igényt mind uniós, mind nemzeti szinten.

Románia kormányának hivatalos álláspontja – amelyet az Európai Bizottság által feltett 13 kérdésre adott válaszban fogalmaz meg – azt tükrözi, hogy bár Románia elismeri a kohéziós politika szerepét és az európai fejlesztési politikát, kéri a területi kohéziós célkitűzés teljesítését. Az általános megfogalmazások részletesebb formában konkretizálódnak majd, olyan tanulmányokra építve, melyek az ország valós helyzetét tükrözik.

Következtetések

Mind a kohéziós, mind a közös agrárpolitika tekintetében, a soron következő programozási periódusra vonatkozóan a tagállamok elsősorban a támogatás költségvetési szintje, és nem a tényleges szerkezeti átalakítás megvalósítására hivatott tervek megalapozása, kidolgozása iránt mutatnak fokozott érdeklődést. Véleményünk szerint kulcsfontosságú lenne olyan szaktanulmányok kidolgozása, amelyek a jelenlegi, illetve a rövid- és hosszútávon várhatóan felmerülő problémák feltárására lennének alkalmasak, konkrét célokat körvonalaznának, illetve eszközöket is rendelnének ezeknek a céloknak a gyakorlatba ültetéséhez.

Mind a vidék-, mind a regionális fejlesztés lehetséges konkrét irányvonalát képezi munkahelyteremtés tekintetében a természetvédelem,

mely a nehezen megközelíthető és hátrányos helyzetű területeken is megoldást jelentene, valamint a turizmus és idegenforgalom, a megújuló energiaforrások ösztönzése.

Átfedési területet képez vidék- és regionális fejlesztés témakörében továbbá: a helyi hagyományok és történelmi örökség kereskedelmi potenciáljának felismerése és ezek használata; új szereplők vidékre való költözése, mely új ötleteket és üzleti know-how-t von maga után; a közszolgáltatások szabályozása, amely elengedhetetlen mind a vidéki területen élő magánszemélyek, mind pedig az ott működő vállalkozások tekintetében.

A kis vidéki települések számára megoldást jelenthet a felzárkózás jegyében: az erőforrások összevonása, fejlesztési stratégiákban való együttműködés, jó kommunikáció a legközelebbi várossal, a szolgáltatások jóval szélesebb körű biztosítása.

A jelenlegi alacsony abszorpciós ráták tükrében elmondható, hogy Románia jövőbeni regionális és vidékfejlesztését illetően megoldást kell találni az uniós források hatékonyabb felhasználására.

Irodalomjegyzék

Barca-jelentés 2010. *An agenda for a reformed Cohesion Policy – Barca Report.* http://www.dps.tesoro.it/documentazione/comunicati/2010/report_barca_v0306.pdf, letöltve 2012. 01. 20-án

DG-AGRI 2010. *Situation and Prospects for EU Agriculture and Rural Areas – December 2010.* http://ec.europa.eu/agriculture/publi/situation-and-prospects/2010_en.pdf, letöltve 2012. 01. 04-én

EC 2007. *Negyedik társadalmi és gazdasági kohéziós jelentés*. 2007, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion4/pdf/4cr_hu.pdf, letöltve 2012. 01. 20-án

EC 2009. *Rural development in the European Union. Statistical and economic information. Report 2009*, http://ec.europa.eu/ agriculture/agrista/rurdev2009/index_en.htm, letöltve 2011. 12. 10-én

EC 2011a. *Rural Development in the European Union – Statistical and Economic Information 2011.* http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2011/RD_2011.pdf, letöltve 2012. 01. 11-én

EC 2011b. *CAP debate*. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/index_en.htm, letöltve 2011. 12. 27-én

EC 2011c. *Executive Summary of CAP Debate.* http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/report/executive-summary_hu.pdf, letöltve 2011. 12. 27-én

EC 2011d. *Press Release on EU CAP Debate.* http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1527&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en, letöltve 2012. 01. 07-én

EC 2011e. *CAP post 2013 Legal Proposals*, http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm, letöltve 2012. 01. 14-én

Palmen, Luk 2010. *Redefining the European Policy for Social, Economic and Territorial Convergence. Innovative proposals for post 2013*

Vincze Mária 2005. *Románia vidékpolitikája felül- és alulnézetből.* Pécs, 2005

*** *Europe 2020:* Competitiveness, cooperation and cohesion for all regions. *Panorama inforegio*, special edition, October 2010. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/magod2010/magod2010_en.pdf, letöltve 2012. 01. 04-én

*** EC *Panorama Inforegio* 2010/35. szám, epa.oszk.hu/01400/01414/00023/pdf/, letöltve 2011. 06. 15-én

OECD 2010. http://www.oecd.org/document/2/0,3746,en_21571361_44315115_44664898_1_1_1_1,00.html, letöltve 2012. 01. 12-én

Minőség és etika összefüggései az ausztriai Zotter csokoládégyár példájával

WÖRLE ADRIENN[1]

Mit jelent a minőség a fogyasztók és a termékeket előállító, szolgáltatásokat nyújtó cégek számára? Az Önök cége vajon tudja-e úgy „kommunikálni" a minőségi jegyeket, hogy azt a fogyasztók valóban észre is vegyék? Mi okozza a „minőségi" csalódásokat? Hogyan lehet a termékek „minőségi", illetve egyedi voltát tudatosabban kommunikálni?

Kulcsszavak: minőség, marketing mix, etika, interaktív kommunikáció.

JEL-kódok: L14, M14

Bevezetés

Több mint két éves, minőség és marketing témára fókuszáló, Ausztriában és Németországban végzett kutatómunkám alapján megdöbbentő nemzetközi hasonlóságokra bukkantam.

A jelen tanulmány alapadatai a németországi Böck (bútoripari) cég[2] és az ausztriai Zotter (csokoládé) gyárból[3] származnak. Annak ellenére, hogy a két cég teljesen eltérő branch-ben tevékenykedik, megszámlálhatatlanul sok közös pontot találtam bennük, amelyek elsősorban a marketing, a minőség és az etika köré csoportosíthatók, és amelyeket a minőség és marketing elméleti hátterének a bemutatása után, a gyakorlati példák segítségével könnyen megérthetünk és sikeresen alkalmazhatunk saját cégünknél és ügyfeleinknél.

[1] Wörle Adrienn, doktorandusz, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron

[2] Bútorvásárlási szokások és bútor trendek – piackutatási tanulmány, Wörle Adrienn; a kutatás területi kiterjedése: Frankfurt, Bajorország, ill. Baden-Württemberg 2-2 kis, közepes és nagy városa (össz. 13 város, kérdőíves, szóbeli megkérdezések az egyes bútoráruházak területén, népesség életkori megoszlásával arányosan 14–70 éves korig, n=246), 2010. március 15–25.

[3] A Zotter cég cégadataira jelen írásban nem térek ki, azok megtalálhatók a www.zotter.at internet oldalon.

1. Mit jelent a minőség?

Számtalan klasszikus és modern definíció közül a jelen tanulmányhoz legjobban illeszkedő a következő: „Nem lehet szétválasztani a folyamatot az emberi tényezőtől, ezért úgy vélem, hogy a minőség egy generált termék, ahol az érzelmek és érzések «beleszövődnek» a termékbe, illetve szolgáltatásba. Ha készítettél valamit, amire büszke vagy és mosolyt csal a vevő arcára, akkor az minőség. Ezt te is tudod, a vevő is tudja, és mindenki nyert rajta."[4]

Berry és társai (1985) tanulmányukban rámutattak arra, hogy „résmodellek" (gap-modellek) vannak jelen a minőségpolitikában. A modell azt mutatja be, hogy az igénybevevői minőségérzet kialakulásának folyamatában kommunikációs „elcsúszások" (rések) keletkeznek, melyek az elvárások és a tapasztalatok közötti szakadékot – sok esetben panaszt – okozzák.

A rések kialakulásának fő helyei a következők:

Rés 1 (G1): eltérés az igénybevevők elvárásai és azok felismerése között.

Rés 2 (G2): eltérés az elvárások felismerése és a minőség specifikációja között.

Rés 3 (G3): eltérés a specifikált (tervezett) és a nyújtott szolgáltatás között.

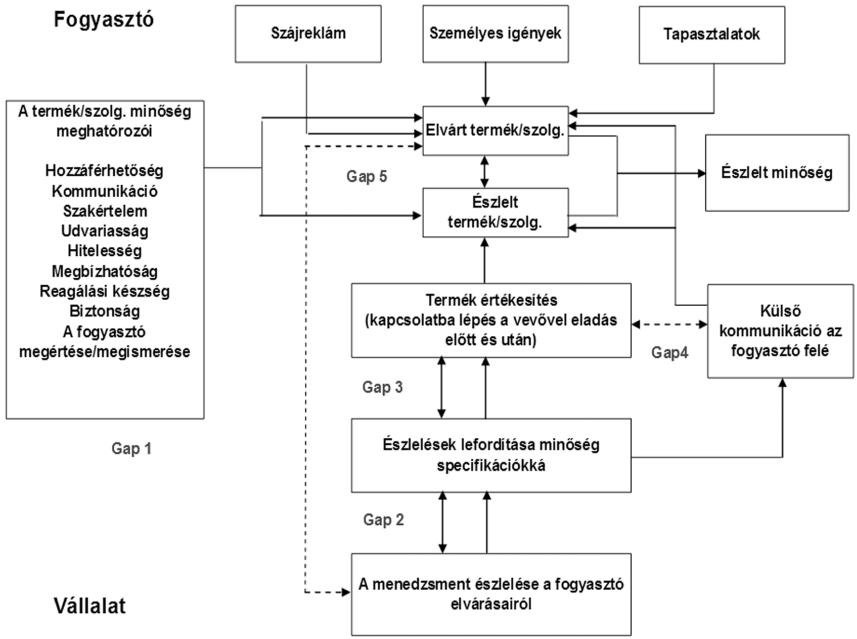
Rés 4 (G4): eltérés a vállalat által nyújtott termék/szolgáltatás és az ígért termék/szolgáltatás között.

Rés 5 (G5): eltérés az elvárt és a tapasztalt termék/szolgáltatás között.

Érthető, hogy a minőségparaméterek hogyan épülnek az értékítélet kialakításának folyamatába. A gap-modell alapján a minőség értékelésében a minőségparaméterek jelentik a viszonyítási pontokat, az eredmény (tehát a fogyasztó elégedettsége) azonban a kommunikációs elcsúszásokon múlik.

Az ábra alapján G5 = f (G1, G2, G3, G4), azaz a fogyasztó elégedettségét meghatározó G5 „gap" a másik négy függvénye.

[4] http://www.qualitydigest.com/html/qualitydef.html, 2012. január 19.

Forrás: Seaton, Bennett 1996. 447.

1. ábra. A gap-modell[5]

A megoldás tehát a kommunikációs meg nem felelések csökkentése, esetleg kiküszöbölése.

Egyre több európai cégnél is a sikert az határozza meg, hogy ismerjük-e a minőségdefektusok okát, a hibás teljesítés létrejöttének mechanizmusát.

Az előző ábrát alapul véve vizsgáltam több német és osztrák céget, ezek a rések kezelésére, illetve létrejöttük megelőzésére a következőket használják:

Humán tőke:

- az alkalmazottak gondos kiválasztása
- világos munkaprogramok

[5] Parasuraman–Zeithaml–Berry (1985) alapján

• saját nevelésű személyzet
• önállóság/csapatmunka mérlegelése
Belső marketing fejlesztése.

Konkrét tevékenységek a minőségben keletkezett rések ápolására, kialakulásuk megakadályozására

Gap 1: A fogyasztók elvárásainak megismerése

Ennek módjai: kutatás, panaszszituáció-elemzés, panel, közvetlen kommunikáció a vezetés és a fogyasztók között, kommunikáció a vezetés és a „frontszemélyzet" között.

Gap 2: Megfelelő sztenderdek kidolgozása (a vizsgált országokban nagyon jellemző)

Ennek módjai (tapasztalataim és interjúim alapján összefoglalva):

• A felső vezetés elkötelezettségének biztosítása
• Ügyfélorientált sztenderdek kidolgozása középvezetői szinten
• Minőségközpontú vezetőképzés
• Ismétlődő feladatok standardizálása
• Világos célok, prioritások kijelölése és tudatosítása a végrehajtók szintjén
• Teljesítménymérés és az eredmények rendszeres visszacsatolása
• A céloktól való eltérések analizálása

Gap 3: A teljesítés összhangja a sztenderdekkel

A legfontosabb tényezők:

• Csapatmunka
• A fogyasztók bevonása a tervezési és kivitelezési folyamatokba (ötletbörzék, hatékony panaszkezelés)
• Vállalati képzés
• Jutalmazások

Gap 4: A teljesítmény és az ígéret összhangja

A következő eszközök voltak megfigyelhetőek:

• Frontvonal tapasztalatok, ill. fogyasztói ötletek felhasználása reklámokban (feltétele a nyílt, kétirányú kommunikáció)
• Legalább a végrehajtó személyzet tesztelje a reklámot, mielőtt az megjelenne

• Belső marketingkampányok

• Hálózati egységek minőségeinek egyenletessége (kiemelten fontos a mamutvállalatok, ill. a franchise rendszerek esetében)

• Differenciált ár-minőség választékpolitika

Az általam vizsgált országok közös tulajdonsága, hogy szinte bármilyen terméket gyártanak, a minőséget helyezik az első helyre, és (szinte) minden terméken szerepel a „made in Germany/Austria".

Hogy miért törekednek ezek az országok a 100%-os minőségre? Egy Angliában végzett felmérés alapján a 98%-os minőség például a következőt jelentené:

• Naponta 30 perc áram és víz nélkül

• Napi 1400 repülőjárat törlése

• Egy oldalon kb. 10 helyesírási hiba

• Évente 8 napon át ihatatlan minőségű víz (Horner, Swarebrooke 1996. 411)

Megállapítható tehát, hogy napjainkban nem elég, ha csak egyszerűen „egyedi" a termékünk/szolgáltatásunk, de minden alkalommal 100%-ot kell nyújtanunk a versenyben maradáshoz, aminek alapvető feltétele a fogyasztói megelégedettség.

2. A minőség és marketing mix elemeinek kapcsolata

A termék és a minőség

Minőségi termékről akkor beszélhetünk, ha kielégítő módon látja el azt a feladatát, amiért létrehozták, valamint biztosítja a fogyasztó elvárt hasznát. A termék és a minőség kapcsolódási pontjai:

• A termék fizikai jellemzői is képviselnek egy minőséget (pl. ülések kényelme az autóban).

• A termék szolgáltatási elemei, beleértve a szolgáltatást nyújtók attitűdjét és kompetenciáját is.

• A megbízhatóság, ill. ennek hiánya. (Mennyire tartja be a vállalat az ajánlatban vállaltakat?)

• A panaszkezelés minősége, gyorsasága.

• A termék image-e és reputációja szintén hatással van az – elsősorban első – vásárlók minőségképére.

A termék (minőség) fejlesztéshez elengedhetetlen a piackutatás, a fogyasztói vélemények gyűjtése és értékelése. Erre egy kitűnő interaktív példa az ausztriai Zotter csokoládégyár újságjában megjelent körkérdés: hogyan szeretné fogyasztani termékünket, az ivó csokoládét: felrázva vagy felkeverve? (Egy ilyen kérdéssel nem csak ötletekhez jut a vállalat, de már önmagában is egy kiváló reklámfogás, hiszen elgondolkodtat minket, és később is eszünkbe fog jutni a termék.)

2. ábra. A Zotter csokoládégyár (Ausztria) interaktív újságja (3. o.)

Az ár és a minőség

A minőség sohasem egy abszolút kategória. Olyan minőségi színvonalat vásárolunk meg, amit megengedhetünk magunknak. Annak ellenére, hogy sokan a minőséget magas árral feleltetik meg, a minőség minden árszínvonalon létezik, bár a karaktere eltérő lesz a különböző árkategóriákban (ár-érték viszony érzékelése).

Például előfordulhat, hogy egyes múzeumokban nem kell belépőt fizetni, emiatt hajlamosak vagyunk a múzeum színvonalát lejjebb értékelni.

Az értékesítési csatorna és a minőség

Az információnyújtás pontossága, a kapcsolódó szolgáltatások mi-

lyensége, az elfogyasztani kívánt termék, illetve igénybe venni kívánt szolgáltatás hozzáférhetőségének, megvásárlásának kényelme mind a minőség összetevője.

A minőség garanciáját az általam felkeresett németországi Böck bútorszaküzlet is hangsúlyozza. A németországi független minőségvizsgáló bizottság több alkalommal is végzett, (minőség, és vevői megelégedettséget célul kitűzött) kvalitatív kutatási és egyéb személyes és telefonos megkérdezéseinek eredménye alapján „jó" minősítést kapott, amelyet a cég már a bejáratnál büszkén tüntet fel.

3. ábra. A Böck bútorszaküzlet főbejárata, Kempten, Németország, 2010. április

A kommunikáció és a minőség

A promóciós mix elemeinek fizikai kivitelezési teljesítményén túl, a tájékoztatás korrektsége, proaktív jellege mind-mind alakítja a minőségképet (például tanácsok, tippek a termékkel kapcsolatban, felhasználók klubja stb.).

Egyre általánosabb a mailes csatorna, amelynek kiemelt pontja etikai szempontból az adatvédelem. Annak ellenére, hogy egyes brit kutatások kimutatták, hogy szinkronizált digitális kampányok összekapcsolva direkt mailes kampányokkal körülbelül 25%-kal képesek voltak a bevétel növelésére, nem szabad figyelmen kívül hagyni a felhasználók privát szféráját.

3. Etika

Etikai kódex

Tapasztalataim alapján a vizsgált vállalatok etikai alapjait a következő kapcsolatok adják:

- Vállalati vezetés és kultúra (kultúra általánosságban, ill. vállalaton belül)
- Vállalati dolgozó és organizáció (szervezeti felépítés)
- Folyamatok (belső és külső) és technika/szakmai tudás

Fontos, hogy a cég átfogó képről rendelkezzen (és ne csak mozaikdarabkákról) a vevők, illetve potenciális vevők igényeiről, tapasztalatairól, valamint a vevőnek is legyen esélye kellő információhoz jutni a vállalat egészéről (és ne csak egyes mozaikdarabkákról). A kölcsönös megismerés egyik kitűnő példája az oszták Zotter csokoládégyár interaktív újságja: informál a vállalati, illetve termék újdonságokról, valamint ötletekre és kérdés-feleletre ösztönzi az olvasókat.

A vevők (szinte) minden részletről tudni szeretnének, de talán a legfontosabb információ – és ez kiemelten jellemző az élelmiszeriparban – a származási hely.

Az ausztriai Zotter csokoládégyár, azon túlmenően, hogy nyilvánosan szerepelteti az üzleti eredményét, feltünteti a csomagoláson az egyes összetevők származási helyét, biológiai ellenőrzését, még a csomagolás grafikájához is fűz kommentárt, illetve az újságban bemutatja a grafikust. Ezzel az ügyes kommunikációs eszközzel nem csak a csokoládéra, mint kulináris élményre hívja fel a figyelmet, hanem az egyes, kézzel készített csokoládék design-jára is, mint művészeti értékre.

További fontos kommunikációs elem az etikai kódex (code of conduct) nyilvánosságra hozatala, hiszen amelyik cégnek nincs rejtegetni valója, az bátran nyomtathatja irányelveit. A fogyasztók pedig ezeket az irányelveket szigorúan összevetik a tapasztaltakkal, hallottakkal, növelve, illetve csökkentve ezzel a vállalatok renoméját. (Ezek az értékítéletek hihetetlen gyorsasággal terjednek szájról szájra, illetve internetes úton az egyes blogokon, illetve chat csatornákon keresztül.)

Az általam vizsgált cégek mindegyike rendelkezett etikai kódexszel, melynek az alapvető pontjai összefoglalva a következők:

14 év alattiak munka tilalma (részmunkaidő, szezonális munka sem megengedett)
Kényszermunka tilalma (elítélt személyek kényszermunkájának tilalma)
Megbízható és egészségre ártalmatlan, természetes, lehetőleg biológiai termesztés (itt a biotermesztésre vonatkozó japán előírások az irányadóak)
Szövetségek szabályai, árukapcsolások tilalma
Mindennemű diszkrimináció tilalma (kivétel 1. pont)
Büntetési eljárás (beszállítók országai, illetve japán jogszabályok az irányadók, országonként más-más szerződéssel)
Munkaidő szabályozása
Bérezés
Menedzsment felelősségvállalásának kiterjedése
Környezet, környezetvédelem
Beszámolási rendszer, monitoring
Megvesztegetés tilalma

Forrás: A japán AEON szupermarket lánc beszállítóira vonatkozó CoC (Code of Conduct) alapszabályai[7]

Vállalatok, amelyek különösen nagy hangsúlyt fektetnek – nemzetközi szinten – az etikai kódexek betartására[8]:

[7] Nikkei Business 2008.
[8] Forrás: FairTrade kiadvány, Éves jelentés 2009/10, Ausztria.

Minőség és etika kapcsolata az emblémákban

Forrás: A szerző által készített fotók, 2010. április

Míg az első „embléma", a németországi Stiftung Warentest emblémája (független minőségvizsgálati csoport által végzett felmérések és besorolások alapján) „csupán" a minőség milyenségére utal, a másik két embléma láttán a minőség és etika szoros összefonódása jut eszünkbe – nem alaptalanul, hiszen ezek az emblémák nem csak jól megszerkesztettek (utalnak a humánus karakterre), de szinte minden marketing mixben nemzetközi szinten is hangsúlyozva szerepelnek.

A szerző kérdőíves megkérdezése szerint a megkérdezett osztrákok és németek felismerték a logókat, illetve tudták, hogy ezek a vállalatok nagy hangsúlyt fektetnek az etikailag minél tökéletesebb folyamatokra. A válaszadók 73%-a szerint az etikai termékek, illetve szolgáltatások egyenlők a jó (vagy nagyon jó) minőséggel, ami bizalmat és felelősségtudatot kelt bennük. A válaszadók 16%-a vallotta, hogy az etika és a minőség között nincs kapcsolat, mert akár a FairTrade által forgalmazott termékek is lehetnek rossz minőségűek. Ezek a válaszadók sokkal inkább figyelnek a független minőségellenőrző szervek/intézmények véleményére, riportjaira. (A maradék 11%-nak nem volt véleménye a minőségről, illetve a minőség etikai vonatkozásáról.) A vizsgálat azonban egy pontot egyértelműen igazolt: majdnem minden válaszadó (89%) szerez be információt blogokon vagy internetes chaten keresztül a vásárlás előtt, sőt akár vásárlás után is. Ezek az emberek úgy vélik, hogy azok a cégek, amelyeknek akár saját blogjuk vagy facebook oldaluk

van, „nyílt kártyákkal játszanak", nincs mit rejtegetniük, ami megbízható minőségre utal, a cégek interaktív kommunikációja pedig szimpatikus és bizalmat gerjeszt a vásárlókban, ami az eladások során sikerrel bír.

Összefoglalás

Azt, hogy a minőség fogalma mennyire szubjektív, a következő idézet is alátámasztja: „a minőség a termék vagy szolgáltatás azon tulajdonságait jelenti, amelyeket a fogyasztók tudnak értékelni."[9]

Véleményem szerint a legtöbb vállalat a minőségen csak és kizárólag termékminőséget ért. Ez kerül hangsúlyozásra üzeneteikben is, ez alapján építik ki marketing mix-üket. Napjainkban szerencsére egyre több cég hajlik a humánus oldal felé, és a terméket középpontba helyező, „materialista" világ helyett egyre inkább a humánus oldal hangsúlyozásával igyekszik megtartani vásárlóit, illetve megnyerni az újabb fogyasztókat is. A több százezer – humánus törekvéseket hangsúlyozó – cég között azonban ügyelnünk kell arra, hogy melyek azok a cégek, amelyek ténylegesen ellenőrzöttek, és ahol valóban az etikai kódexekben szerepelt pontok alapján folyik a termelés, kereskedelem és bérezés. Az eligazodásban segítségünkre lehetnek a nemzeti és nemzetközi felügyeleti és minőségellenőrzési szervek (például Németországban a független Stiftung Warentest), illetve a szájpropaganda, ismerősök, barátok ajánlásai, hiszen azzal, hogy egy személyes ajánláson keresztül kerülünk kapcsolatba egy termékkel vagy szolgáltatással, már magasabbra értékeljük a minőséget, és valószínű, hogy az etikai oldalt is könnyebben észrevesszük.

Végezetül néhány alapgondolat, amelyeket az ausztriai Zotter csokoládégyár „best practice"-eként is összefoglalhatunk: a minőségbiztosítás és a minőség kommunikálása érdekében mutasson a vállalat felelősséget, valamint tüntesse fel a termék (összetevők), illetve szolgáltatás pontos származási helyét. Lehetőség szerint certifikáltassa magát a céget, illetve a termékeket/szolgáltatásokat egy független minő-

[9] http://www.qualitydigest.com/html/qualitydef.html, 2012. január 19.

ségvizsgáló bizottság által, ez nagyban hozzájárul a cég jó hírnevéhez, illetve a jó minőség képzetéhez. Valamint ne felejtsük el az interaktív kommunikációt, a vevők által diktált új igényeket: a blogokat, chat-oldalakat. Éreztetni kell a vevőkkel, hogy a cég a lehető legmagasabb fokon kívánja kielégíteni a vevői igényeket.

Irodalomjegyzék

Courrier Japon – Marketing és gazdasági magazin, 2009. áprilisi szám

Geml, R. – Geisbüsch, H. G. – Lauer, H. 1999. *Das kleine Marketing-Lexikon*. Düsseldorf

FairTrade magazin, Éves jelentés 2009/10, Ausztria

Horizont újság (*Zeitung für Marketing, Werbung und Medien*) 2009. 09. 10.

Horner, S. – Swarebrooke, J. 1996. *Marketing tourism hospitality and leasure in Europe.* Chapman and Hall, London, 411.

Japan.Inc (Business, People, Technology) magazin, 2008/09, téli szám

Kim, W. C. – Mauborgne, R. 2005. *Blue Ocean Strategy.* Harward Business School Press

Nikkei Business, Management magazin, 2008. tavaszi szám

Kothler, P. 1998. *Marketing menedzsment.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Porter, M. E. 1998. *On Competition*. Harward Business School Press

Seaton, A.V. – Bennett, M. M. 1996. *Marketing Tourism Products: Concept, Issues and Cases*. International Thomson Business Press, Oxford

Veres Z. 1998. *Szolgáltatásmarketing*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Wittmann, R. G. – Reuter, M. 2004. *Unternehmensstrategie und Business Plan*. Moderne Industrie Verlag

Our performance makes the difference 2010. CFS cég németországi kiadványa

Zotter Nachrichten 2010/1.

Internetoldalak, interjúk

Személyes interjúk a „Sales Marketing Messe” marketinges szakkiállításon, München, 2010. március 23.

Személyes interjúk az „IFFA” szakkiállításon, Frankfurt, 2010. május 8.

Személyes interjú a Weltladen (Fairtrade) boltban, Reutte, 2010. július 31.

www.zotter.at

www.weltladen.at

http://www.scu.edu/ethics/practicing/decision/whatisethics.html, 2012. január 19.

http://www.qualitydigest.com/html/qualitydef.html, 2012. január 19.

http://phd.okm.gov.hu/disszertaciok/ertekezesek/2005/de_1560.pdf

http://www.ehow.com/how_6137483_improve-service-quality-marketing.html, 2012. január 18.

Erdélyi személyiségek emléknapjai 2012-ben és munkásságuk jelentősége az erdélyi magyar gazdasági kultúrában

SOMAI JÓZSEF

(Folytatás az előző számból)

Brassai Sámuel (1797. június 15. vagy 1800. február 13. – 1897. június 24.) születésének 215. (?), halálának 115. évfordulójára

Brassai Sámuel, a nagy enciklopédista az erdélyi neves gazdasági gondolkodók sorába is tartozott.

Brassai teljes tudományos munkásságáról nincs összefoglaló egységes mű. Egy vagy két elme képtelen lenne átfogni munkásságának azt a nagy ívét, amit Brassai tudományismereti skálája tartalmaz. Meg kell elégednünk a tudományterületekre szétszórt feldolgozásokkal, bár a tudománytörténet bizonyosan adós marad még sokáig egy átfogó életmű-ismertetővel. Brassai összes írásának összegyűjtése is lehetetlen feladat, hiszen igen sok írását talán soha nem azonosíthatja a művelődéstörténeti kutatás, mint Brassai produktumot, mert számos cikkét névtelenül vagy álnéven jelentette meg. Ma már a Brassai-irodalom óriási, s talán egyedülálló az erdélyi irodalomtörténetben, hiszen területekre bontva jelenleg 11 monográfia és számtalan más forrás „dicséri" igen gazdag munkásságát (lásd Ballagi Mór: *Brassai és a nyelvújítás,* 1875; Kőváry László: *A száz évet élt Dr. Brassai Sámuel, pályafutása és munkái*, 1897; Dr. Gál Kelemen: *Brassai Sámuel mint philosophus*, 1899; Kozma Ferenc: *Brassai Sámuel mint aesthetikus és műkritikus, 1*900; Concha Győző: *Brassai Sámuel emlékezete,* 1904; Fitz József; *Brassai Sámuel. Monográfia*,1911; Fitz József: *Brassai Sámuel: kritikai elvei,* 1912; Dr. Gál Kelemen: *Brassai Sámuel*, 1926; Dr. Boros György: *Dr. Brassai Sámuel élete*, 1927; Mikó Imre: *Az utolsó erdélyi polihisztor*, 1971; Somai József: *Gazdaság és gazdaságtudományok Brassai Sámuel életművében,* 2006).

[1] Somai József: Gazdaság és gazdaságtudományok Brassai Sámuel életművében, RMKT, Kolozsvár, 2007. 234.

A száz évet megélt Brassai Sámuel, Erdély nagy enciklopédistája széles szellemi és tudományos koordináta-rendszerébe szervesen beilleszkedett a gazdaságtudományok művelése is. Közgazdaságtani munkái által a polgári haladás egyik hazai úttörőjévé vált. Alább vázlatosan, hat területre tagolva foglaljuk össze a gazdaságtanban ránk hagyott értékeit.

1) Brassai az elsők között, 1832-ben három, a *Nemzeti Társalkodó*-ban folytatásban közölt írásában, 35 oldalon át áll ki Széchenyi a *Hitel*, a *Világ*, a *Stádium* című műveiben megjelenített, a polgárosodást és a magyar gazdaság felemelését célzó gondolatainak a védelmében, akkor, amikor a reformkori idők ősi törvényeinek a buzgó védelmezői erősen támadták Széchenyi társadalom-átalakító eszméit. Ezzel kezdődött tulajdonképpen Brassainak a gazdasági kérdésekkel való foglalatoskodása. Széchenyi gazdasági eszméinek tudatos terjesztője és örök védelmezője lett.

2) Tizenöt éven át (1834–48 között) szerkeszti gazdasági jellegű néplapját, a *Vasárnapi Újság*ot, melynek hetente megjelenő minden száma jórészt gazdasági kérdéseket tartalmaz, s a gazdasági újságírás erdélyi kezdeteinek is tekinthetjük. Brassai pályafutása során többször vállalkozik szerkesztésre. Szerkesztette Méhes Sámuellel a *Nemzeti Társalkod*ót, Berde Áronnal a *Természetbarát*ot, majd egymagában a *Fiatalság barátj*át, a *Criticai Lapok*at, Meltzl Hugóval az *Összehasonlító irodalomtörténelmi lapok*at, az *Erdélyi Múzeum Egylet Évkönyvei*t, a *Kertészgazdasági Lapok*at, az *Erdélyrészi Kertészeti Egyesület havi közlönyé*t. Ez utóbbit 93 éves korában (1893) „fiatalos lendülettel" indítja útjára, mint főszerkesztő. Méltán lehet a magyar lapszerkesztés úttörőjének is tekinteni.

3) Megírta és 1842-ben kiadta az egyik legterjedelmesebb (359 oldalas, két kiadást is megért) monografikus munkáját, a banktörténetről és a korabeli bankrendszerről szóló *Bankismeret* című kötetét. Ez akkor történt, amikor sem bank, sem hasonló forrás a témában egyáltalán nem létezett Magyarországon, de ő ezzel a közgazdasági munkával lepi meg a magyar tudományosságot. Amint mondja, a „nemzet tájékoztatására" írta ezt a művét. Könyvében az akkori bankrendszerek mély elemzését ta-

láljuk. Banktörténeti szempontból ma sem vesztette időszerűségét, mert eredeti forrásanyagok felhasználásával mutatja be az akkori világban működő bankrendszer történetének egész területét.

4) Kolozsváron adták ki 1847-ben *A fiatal kereskedők arany ABC-je* című könyvét, amely 144 oldalon át gazdasági alapismeretekkel és hasznos tanácsokkal látja el az áru- és pénzforgalomban ügyködőket, mint olyanokat, akik tevékenységükkel a nemzetgazdaság serkentői lehetnek. Ez az egyedüli forrásmunka az akkori időkben, nagy szolgálatot tett magának a közgazdaságtan kialakulásának is azzal, hogy az akkor alig ismert közgazdasági fogalmakat eljutatta a köztudatba, s fogalomhasználata a szakmában gyorsan elterjedt.

5) Egész élete során jelen van gazdasági jellegű írásaival a kor gazdálkodásával foglalkozó lapokban (*Természetbarát, Gazdasági Lapok, Erdélyi Híradó, Magyar Posta, Falusi Gazda, Divatcsarnok, Magyar Hírlap, Nemzeti Társalkodó, Pesti Hírlap* stb.), számtalan gazdasági írása jelent meg ezekben a lapokban.

6) Az olyan, földrajzhoz kapcsolódó munkáiban is, mint *A föld egyes részeinek ismertetése* (1832*), Bevezetés a világ és státusok esmeretére* (1834), *Természeti földirat (1871), Mezei Gazdaság könyve (1855–1866),* de más természettudományi vagy módszertani könyveiben is állandó jelleggel jelen van a gazdaság, a gazdaságosság és hasznosságkeresés pragmatizmusa. Az itt jelzett művei a gazdaságföldrajz előfutárai. Ezt a területet a gazdaságföldrajzi szakemberek már többé-kevésbé feldolgozták.

A közel egy évszázadot átfogó életén át a tudományok művelése és fejlesztése körül kifejtett, szinte páratlan munkásságát Dr. Boros György a nagy tudóshoz méltó, terjedelmes és részletes Brassai-életrajzában így írja le: „Brassai, a nemzet tanítómestere, annyi bölcs tanácsot, annyi követendő nyelvszabályt, életrendszert, hiteszmét szórt el, hogy annak az életbe vitelére egy nemzedék helyett háromra van szükség. […] Az a gazdagság, amit Brassai ránk hagyott, elvehetetlen szellemi vagyonunk, amelynek színes, izgalmas és változatos domborulatán a tudomány sok területének mai birtokosai még mindig barangolhatnak, hisz ma is találhatnak benne újat, tanulságosat, szépet, jót és igaz

értékeket." (dr. Boros György: *Brassai Sámuel élete*. Minerva, Kolozsvár, 1997. 366.)

Brassai Sámuel nagysága által a magyar tudomány és irodalomtörténet nemcsak erdélyi, de magyarországi, valamint nemzetközi szinteken is csúcsra emelkedett. Ezt bizonyítja a tény, hogy az utóbbi öt évben 16 munkája jelent meg az Egyesült Államokban, Németországban és Magyarországon, angol, héber vagy magyar nyelven. A Harvard Egyetem példányai alapján, az Amazon könyvház keretében a következőket említhetjük: *Bankismeret* (héber), 2010. szept. 10., Kessinger Publishing, LLC kiadó (Egyesült Államok); *Bankismeret* (magyar), 2010. szept. 10., Kessinger Publishing, LLC kiadó, kemény kötés (Egyesült Államok); *Bankismeret* (magyar), 2010. szept. 10., Kessinger Publishing, LLC kiadó, karton kötés (Egyesült Államok); *Bankismeret* (magyar), 2011. nov. 5., Nabu Press kiadó (Egyesült Államok); *Amit mondtak, és amit rosszul mondtak* (angol), 2008. okt. 1., Kessinger Publishing, LLC kiadó (Egyesült Államok); *Amit mondtak, és amit rosszul mondtak* (magyar), 2010. március 12., Kessinger Publishing, LLC kiadó (Egyesült Államok); *Amit mondtak, és amit rosszul mondtak* (héber), 2010. szept. 10., Kessinger Publishing, LLC kiadó (Egyesült Államok); *Algebrai gyakorlatok* (magyar), 2010. május 12. (digitalizálva: 2007. júl. 30.) BiblioBazaar kiadó (Egyesült Államok); *A jövő vallása* (magyar) 2009. május 20. (digitalizálva 2007. május 15.), BiblioLife, LLC kiadó (Egyesült Államok); *A Collection of Miscellaneous Pamfhlets*. Vol. 8-9 (angol), 2011. aug. 28., Nabu Press kiadó (Egyesült Államok); *A Collection of Miscellaneous Pamfhlets*. Vol. 3 (héber), 2011. aug. 29. Nabu Press kiadó (Egyesült Államok); *A Collection of Miscellaneous Pamfhlets*. Vol. 1 (magyar), 2011. okt. 14. Nabu Press kiadó (USA); *A Collection of Miscellaneous Pamfhlets*. vol. 7 (magyar), 2012. február 9., Nabu Press kiadó (Egyesült Államok); Brassai Sámuel és Euklidész: *Elemei: XV. könyv* (magyar), 2011. nov. 4. (2008. szept. 24-től digitális formában is), Nabu Press kiadó (Egyesült Államok); *A magyar mondat*, 2011, Tinta Könyvkiadó, Budapest (504 oldal); *Logika lélektani alapon fejtegetve*, Kiadó a Biblioteca Regia Monacensis, Bayerische Staatsbibliothek, München, 2011.

Bethlen László (1900. április 11. – 1967. október 7.) halálának 45. évfordulója alkalmából

Bethlen László gróf (szül. Bethlenben, meghalt Innsbruckban) jogi és közgazdasági doktor. 1929 óta a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének előbb igazgatója, majd 1929–1940 között vezérigazgatója. A gazdasági válság kezdetén, új jövedelmi forrást keresve a gazdáknak, elindította a tejszövetkezetek szervezését. A tejszövetkezeti program rövid időn belül fellendült, különösen Maros-Torda és Udvarhely megyékben. Ebben a két megyében a tejszövetkezetek száma közel száz volt. A harmincas évek folyamán a nagyenyedi Hangya Szövetkezetek Szövetségének igazgatósági tagja. A Kolozsvári Református Kollégium főgondnoka, a Kaszinó elnök-igazgatója, a Mezőgazdasági Bank és Minerva Biztosító Intézet igazgatósági, valamint az Erdélyi Gazdasági Egylet igazgatótanácsának a tagja, kapcsolatot képvisel az EMKE közgazdasági szakosztálya és a Szövetkezetek Szövetsége között. Az Erdélyi Múzeum Egylet közgazdasági szakosztályának elnöke. Közgazdasági és szövetkezeti kérdésekkel foglalkozó cikkeket és értekezéseket írt. A harmincas évek folyamán az erdélyi hitel- és tejszövetkezeti hálózat modernizálása az *ő* vezető munkássága alatt történt. Elve szerint a hitelszövetkezetek a legmegfelelőbb és leghatékonyabb intézmények a kis- és középgazdaságok megsegítésére. Az 1940–44 közötti időszakban az észak-erdélyi szövetkezetek központjának, a „Szövetség" Gazdasági és Hitelszövetkezetek Központjának elnöke, a Marosvásárhely székhellyel megalakult Erdélyrészi Hangya Központ igazgatóságának tagja, országgyűlési képviselő, az Erdélyi Párt és az Erdélyrészi Gazdasági Tanács tagja. 1944 szeptemberében, a kiürítési rendelet folytán távozik Kolozsvárról, a Szövetség ügyvezetését egy öttagú intézőbizottságra ruházva. Felesége, széki Teleki Margit grófnő a Pitvar Háziipari Szövetkezet elnöke volt.

Irodalom: Gara Ernő (szerk.): *Kortársak lexikona. A romániai magyar nyelvterület szellemi és közéleti személyiségei. Romániai rész. Ezer rövid életrajz.* Cluj-Kolozsvár, Fraternitas, 1939. 953. *Keresztény magyar Közéleti Almanach. III. Erdély.* Budapest, Athenaeum. é.n. Gudenus János József: *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája*. Arcanum CD-Rom. (Hunyadi)

Demeter Béla (1910. január 6. – 1952. december 24.) halálának 60. évfordulójára[2]

Demeter Béla személye szinte ismeretlen maradt az erdélyi magyarság közélete, a gazdasági szaktudomány múltja iránt érdeklődők és a nagyközönség előtt. Különösen fiataljaink alig, vagy semmit sem tudnak róla, pontosan azért, mert gazdag, tudományos szempontból ma is értéket képviselő, eredményeket és szempontokat, forrásanyagot és hivatkozási alapot képező munkássága, közéleti tevékenysége még távolról sincs feltárva. Ismeretlenségének a politikai elhallgattatás volt az oka.

„Nem titok és nem rejtély tehát, hogy miért tudunk oly keveset Demeter Béláról. A gerinces közéleti emberről, kisebbségi politikusról, közigazgatási szakemberről, úttörő falukutatóról, EMGE-tisztségviselőről és béketárgyalási szakértőről, arról az erdélyi magyarról, akinek halála utáni ismeretlensége mindannyiunk szégyene. Ezt a méltánytalanságot csak úgy tehetjük jóvá, ha életművét visszaadjuk az erdélyi magyar köztudatnak. Ezért kell a közvélemény elé vinni azt a társadalomkutatói, közigazgatási és gazdaságpolitikai hagyatékot, mely letagadhatatlanul szerves része erdélyi magyar örökségünknek." (Kónya-Hamar) Ma már azt sem kell elhallgatni, hogy 1952. december 24-én, 42 évesen Bukarestben (Zsilaván) a kommunista rezsim pribékjeinek a kínzása nyomán belehalt az embertelen vallatásba és bánásmódba, mivel Márton Áron püspök és hazaárulással vádol társai ügyében semmilyen terhelő vallomást nem sikerült tőle kicsikarni.

Demeter Béla ízig-vérig erdélyi magyar közéleti szereplő volt, a magyar érdekek szolgálója, aki újságszerkesztőként, gazdasági szakemberként, társadalmi-közösségi „háttéremberként" egyaránt kivívta az utókor elismerését. Eljött végre az ideje, hogy legalább részben töröljük adósságunkat személyével szemben.

Demeter Béla Somkeréken született, az elemi iskola befejezésével Székelyudvarhelyen és Dézsen tanult, majd 1928–1931 között az Államtudományi (Közigazgatási) Főiskolán tanult Bukarestben.

[2] Kónya-Hamar Sándor: Demeter Béla hagyatéka és emlékezete. In: Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából, RMKT 169–184; Somai József: Százötven éve született Demeter Béla. *Közgazdász Fórum*, 2010/92/1, 3–6.

Még főiskolás korában bátyjával, Jánossal közösen írt munkája 1930-ban jelent meg, *Románia gazdasági válsága* címmel (Uránia nyomda, Kolozsvár). 1933-ban az *Erdélyi Fiatalok* folyóirat munkatársa.

Elindítója a gyakorlati falukutatásnak, ő adta közre 1931-ben azt a 400 kérdést tartalmazó kérdőívet, amely abban az időben, mint a falukutatás módszertana, a falukutatás fontos metodológiai kézikönyve lett. Ez a kérdőívrendszer tekintettel volt az erdélyi falu életének teljes dimenziójára, figyelembe véve a szellemieket és művelődésieket éppúgy, mint a gazdasági és a társadalmi területeket.

A Demeter Béla által szerkesztett kérdőívrendszer is kifejezése a harmincas évekbeli fiatal nemzedék újfajta érdeklődésének, amelynek hatására Demeter munkacsoportjából többen eljutnak a Dimitrie Gustiféle gyakorlati szociológiához, s a Gusti körül tömörült román fiatalokkal közös munkálkodással vállalják a falukutató táborokban való részvételt is.

A *Hogyan tanulmányozzam a falu életét* címmel fogalmazott faluszociológiai felmérések nyomán született meg *Az erdélyi falu és a szellemi áramlatok* című könyve. Gazdasági jellegű munkái közé tartozik még *Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület munkája a román impérium alatt* (Venczel Józseffel együtt, Budapest, 1940); *Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület munkája 1941–42* (Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT, Kolozsvár 1942).

1932-től a *Keleti Újság* munkatársa, 1936 után az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület főtitkára, Szász Pál elnök közvetlen munkatársa, majd 1938-at követően a Bánffy Miklós vezette Romániai Magyar Népközösség gazdasági szakosztályának a vezetője. A második bécsi döntés után az EMGE osztályvezetője, az Erdélyi Magyar Párt elnökének, gróf Teleki Bélának a bizalmasa, a harmincas években több éven át az *Erdélyi Gazda* munkatársa, majd főszerkesztője, valamint a *Kolozsvári Estilap* felelős szerkesztője. Szintén a negyvenes évek elején, több éven át szerkeszti az *Erdélyi Gazda Naptár*at, a „haladó gazda mindentudó kézikönyvét".

1944-ben Teleki Bélával részt vett az Erdélyi Párt szervezkedésében, amely az észak-erdélyi magyarság megmentését tűzte ki célul. Az

1944-es év végén, Kolozsvár elfoglalása után, román feljelentésre a szovjet katonák elhurcolták Teleki Bélával és Vita Sándorral együtt, mindhármukat Magyarországra vitték, bűnösségük bizonyításának hiányában azonban szabadon engedték. Visszatérve Erdélybe, az EMGE vezetőinek megbízásából bejárta szinte egész Észak-Erdélyt, s a mezőgazdaság helyzetét vizsgálta. Részletes jelentése felbecsülhetetlen forrása az akkori, észak-erdélyi önkormányzati időszaknak.

Rögtön a háború után ismét visszatért Magyarországra. Az 1945 júniusában megalakult Béke-előkészítő Osztály Románia-szakértőjeként működött. 1945. augusztus 1-én vetette papírra nézeteit. 1945-ben Erdélyben adatokat gyűjtött az erdélyi magyarság sérelmeiről, ő készítette elő Nagy Ferenc magyar miniszterelnöknek 1946 tavaszán tett moszkvai útjára az Erdélyre vonatkozó határterveket. Részt vett egy kisebbségvédelmi szerződéstervezet kidolgozásában is. 1946. augusztus 29-én a nagyhatalmak elé terjesztett egy határozattervezetet, azonban a szövetségesek ezt is elutasították.

Részt vett egy székely autonómia-tervezet előkészítésében is, de ez nem került ki a béketárgyalásokra. A béketárgyalások idején jelen volt Párizsban, neki köszönhető, hogy a Márton Áron, Lakatos István, Vásárhelyi János, Korparich Ede által 1946. április 29-én aláírt Memorandum a párizsi béketárgyalásokon ismertté vált. A magyar Kisgazdapárt szétverése, bukása után őt is elfogták, és kínzással az úgynevezett „reakciós körök" béke-előkészítő szerepével kapcsolatosan akartak belőle vallomást kicsikarni. A magyar ÁVH titkosszolgálat négyhónapos vallatással sem tudott kiszedni belőle semmit. Végül szabadon engedték. Vidéken élt Magyarországon, egészen addig, amíg 1951. március 15-én az ÁVH ismét elhurcolta, és április 18-án kiadta a román hatóságoknak. Demeter Bélát az akkor már elhurcolt Márton Áron, Lakatos István, Korparich Ede, Venczel József elleni perben akarták felhasználni. Ő lett volna a koronatanúja annak a vádnak, mely szerint Venczelék „bizalmas" adatokat szolgáltattak ki Magyarországnak azzal a céllal, hogy Erdélyt elszakítsák Romániától. Demeter Bélából azonban semmit sem tudtak kiszedni, és 1952. december 24-én belehalt a kínzásokba.

Az 1989 előtti időkben létét a teljes elhallgatás övezte. Írásait a közkönyvtárakban kiollózták a folyóiratokból. Tiltott („index alatti") személy lett. Csupán a *Magyar irodalmi lexikon* 1981-as kiadása – dicséretére váljon a szerkesztők bátorságának – ismerteti szakmai érdemeit, de a lexikon teljesen kihagyja kiemelkedő közéleti munkásságát és azt a tényt, hogy a rendszer pribékjei okozták kegyetlen végzetét.

Az 1989-es fordulat után neve – még mindig nem az őt megillető módon – visszakerült valamelyest szellemi életünk értékeinek forgatagába: 1944 utáni tevékenysége, majd mártíromsága – Fülöp Mihály, Romsics Ignác és Vincze Gábor történészek munkáinak köszönhetően – valamelyest közismertebb lett a szakma és a magyar közélet előtt; Békési Gábor *Demeter Béla emlékezete (1910–1952)* címmel írt részletesebben életéről, szakmai és politikai tevékenységéről, szomorú végzetéről a *Romániai Magyar Szó*ban, 1996. április 27-én; a *Székelyföld* 1999. augusztusi számában közölte Demeter Bélának az 1944–45-ben, a háború utáni észak-erdélyi körútja során írt, a gazdakörök helyzetéről szóló jelentését, amely felbecsülhetetlen forrás az akkori, észak-erdélyi vidék állapotáról; 2002-ben napvilágot látott Neményi Ágnes *Faluszociológia – múlt, jelen és jövő* című munkája, amelyben az *Erdélyi Fiatalok* című folyóirat köré csoportosuló falukutatási mozgalom elemzése kapcsán, többek mellett a szerző bemutatta Demeter Béla életútját, a falukutatással kapcsolatos kutatási módszerét; Balogh Béni 2007-ben *Kisebbségben: Demeter Béla és a románság* címmel értekezik Demeter Béláról egy kisebbségi kérdésekről szóló sepsiszentgyörgyi konferencián; szócikk jelenik meg Demeter Béláról, mint szakértőről, politikusról *A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája 1944–1989 között* című kiadványban (idézet a szócikkből: „A legtragikusabb sors lett osztályrésze: életével fizetett magyarságáért és a magyar érdekek szolgálatáért."); *Demeter Béla ébresztése* címmel a *Szabadság*ban 2009. december 29-én, és folytatásban 2010. január 6-án jelent meg bemutatása Kónya- Hamar Sándor tollából.

Kós Károly (1883. december 16. – 1977. augusztus 24.) halálának 45. évfordulójára[3]

A gazdaság vagy gazdálkodás nem Kós Károly leglátványosabb, központi teljesítményterülete, azonban egész életét, munkásságát végigkísérte a gazdaságos gondolkodás, szigorú gazdálkodási rend, pénzügyi háttérbiztonság, vállalkozási szellem, földszeretet, ami megmutatkozott szellemi munkásságában, valamint köz- és magánéletében egyaránt.

Temesváron született és Kolozsváron halt meg, azonban életének állomáshelyei: Temesvár, Szeben, Kolozsvár, Budapest, Kalotaszeg, és ismét Kolozsvár egészen haláláig. Megannyi társadalmi, közösségi, szellemi hatás alakította és tette a romániai magyarság egyik legjelentősebb szellemi vezetőjévé. Itt életrajzával nem foglalkozunk, mert lexikonok, életrajzok, önéletrajzi vallomások bőven kínálnak lehetőséget arra, hogy az érdeklődő megismerje életútját. Ez alkalommal főleg gazdasági gondolkodásával foglalkozunk, azzal, hogy a természet valóságával, a földdel, a gazdálkodással, a gazdasági élettel, a faluval, a várossal, az élet mindennapjaival tartott szakadatlan kapcsolata hogyan fejeződött ki szellemi és közéleti tevékenységében.

Kós Károly, a szellemi világ örök küzdőterének embere szántott, vetett, aratott, kaszált, kertészkedett, könyvet kötött, nyomdabetűket készített, könyveket nyomtatott, lovat tenyésztett, vásárba járt – semmi gyakorlati tennivalótól nem riadt vissza. Városi létére a falu és föld szerelmese, mindemellett azonban az erdélyi művészet és szellemi élet vezéralakja.

Ha közéleti szereplésére figyelünk, azt látjuk, hogy egész életén át nemzete sorsán töprengett, gondolkodott, érte cselekedett. Vallja, hogy a történelem nagy átalakulásai, a polgárosodás okozta gyakori életmód-átformálás, a háborúk előidézte katasztrófák közepette a nemzet művészete és a népi hagyományok jelenthetik a megmaradás egyetlen fegyverét.

1912-ben megalapítja a *Kalotaszeg* című lapot, mely csupán tizenkét számot ért meg, mindamellett, hogy előtte már gazdag írói tapasztalata

[3] Somai József: Gazdasági gondolkodás Kós Károly életművében. In: *Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából*. II. kötet, RMKT, Kolozsvár, 93–124.

volt (*Erdély ország népének építése, Székely balladák, Atila királról ének, Régi Kalotaszeg*). A lap nagyon fontos állomás volt életében; bár vidéki lap, de hatása már a kezdettől kisugárzik egész nemzetére, sőt, már itt megmutatkozik a később kibontakozó transzilvanizmusa is.

A trianoni döntés után ő az első magyar, aki ébresztőt fúj a *Kiáltó Szó*ként ismert röpiratában (1921. január 23.), amiben életképes magatartásra szólítja fel az elcsüggedt magyar népet, és talpra állásra, a nehéz munka vállalására, cselekvésre biztat. Rövidesen (1925. június 5-én) megalakítja az első erdélyi magyar politikai pártot, az Erdélyi Néppártot, amelynek tíz programpontja máig időtálló, de sajnos nem teljesült programtételeket hirdetett meg, mégpedig: erőszakos és soviniszta centralizálási törekvések elleni kiállás, a gyulafehérvári Határozatok végrehajtása melletti kiállás, az anyanyelv szabad használata, az egyéni és közszabadság gyakorlása, az oktatási és művelődési intézmények önálló működése, a fennmaradáshoz szükséges vagyoni megmaradás és megerősödést biztosító tényezők védelme.

A gazdálkodást és a mezőgazdálkodás tudományát nemcsak a gyakorlatból tanulta, hanem szakkönyvekből sajátította el. Bekapcsolódott az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület tevékenységébe is, és az *Erdélyi Gazda* című szaklapban több gazdasági jellegű cikket közölt. Egyik legkiválóbb művében, az *Erdély – kultúrtörténeti vázlat*ban végigkíséri Erdély történetét a népvándorlás korától az ő koráig, ismerteti az adott történelmi időszakok népességének alakulását, szokásait, művészetét, népművészeti alakulását, Erdély kultúrájának történetét. Az *Országépítők* című történelmi regényének egyik vezérgondolata, hogy meg kell tanítani a népet a korszerű földművelésre.

Kalotaszeg című művét (1926) a kalotaszegi népről írja, akiket tiszta, takarékos embereknek ismer, akik között nincsenek urak, csupán kisbirtokos gazdák, akik józan gondolkodású, számító, spekuláló, tanulékony, optimista, kitartó emberek. Általuk a korszerű földművelésre akart példát nyújtani.

Az általa 1925-ben alapított Erdélyi Szépmíves Céh anyagi javaival is úgy gazdálkodott, hogy a céhet anyagilag „mindentől és mindenkitől függetlenné" tette, és megelégedett azzal, amire büszke is volt különben,

hogy jórészt az ő részvételével Erdélyben gyártott papiroson, erdélyi nyomdában, erdélyi írók szép és jó könyveit előállító kiadóvállalat vezetője lehetett.

A történések a hatvanas éveinek első felében (1945-től) ismét új élet kezdésére kényszerítik. A háború végén, sztánai házának feldúlása után beköltözik családjával Kolozsvárra, életkora, valamint csalódásai ellenére az erdélyi magyarság, különösen a falusi lakosság sorsáért aggódó demokrata nem nézheti karba tett kézzel, hogy mi történik a világban, és ismét megpróbál önbizalmat és a jövőbe vetett hitet ébreszteni népében.

A Kolozsvári Agrártudományi Egyetemen végzett sokrétű tevékenységéről és hatásáról elmondható, hogy tudta, miként értsen szót a gazdaemberrel. 1940-től a kolozsvári Mezőgazdasági Főiskolán mezőgazdasági építészetet tanított. Óráin arra tanította a fiatalokat, hogy miként kell olcsón, tartósan, funkcionálisan, az egyes vidékek hagyományainak felhasználásával építkezni.

Gazdag szépirodalmi és közéleti tevékenysége mellett, a gazdasági építészet elvi és gyakorlati kimunkálásában Erdélyben egyedülállót alkotott. Itt említjük az *Erdély népi gazdasági építészete* című munkáját, mely 1944-ben az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület centenáriuma alkalmából jelent meg. Ebben először vázolja Erdély népeinek (magyar, székely, szász és román) letelepedési folyamatát és az évszázadok folyamán kialakult települési és gazdálkodási formákat.

Az 1946-ban a Józsa Béla Athenaeum kiadásában megjelent *Falusi építészet* című kézikönyve kalauz az erdélyi falusi nép számára, hogy a mostoha helyi viszonyok között életvitelében felzárkózhasson a környező világ színvonalára.

Kós Károly *Mezőgazdasági építészet* című, 1957-ben kiadott munkája pótolja azt a hiányt, amely a mezőgazdasági építészet szakoktatása területén jelentkezett, szükséges volt ugyanis egy olyan szakkönyv kiadása, mely a mezőgazdasági építészet problémáinak elméleti és gyakorlati megoldására nézve megadja a legszükségesebb szakmai ismereteket.

A Kós Károly-i életvezetés azt üzeni a mának, hogy megvan bennünk jövőnk alakításának ereje. A Kós Károly-i életmű idézése a cselekvő erő optimizmusát sugallja a mai szellemi világunk éltetésére. A

Kós Károly-i élethangulat ma is a nép, a föld, a művészet, a kultúra, a cselekvés szeretetének légkörét hozza közénk.

Fentebb nem jelzett, jelentősebb gazdasági jellegű írásai: *Erdély népi építészete* (1908); *Régi Kalotaszeg* (1911); *Testamentum és agrikultura* (1915) – saját kézi szedés, nyomás, fűzés, kötés, linómetszetekkel; *A lakóház művészete* (1928); *Erdély* (1929); *A székely nép építészete* (1944); *Erdély népi gazdasági építészete* (1944); *A kollektív gazdaság üzemi épületberendezése* (1954).

Kőváry László (1819. március 8. – 1907. szeptember 25.) halálának 105. évfordulójára[4]

A kolozsvári történész, statisztikus, gazdaságszervező és gazdasági szakíró Kőváry László Tordán született. Tanulmányait szülővárosában, az unitárius algimnáziumban kezdte, és a kolozsvári unitárius kollégiumban folytatta. 1842-ben fejezte be a jogot, majd a jogi gyakorlatot Marosvásárhelyen végezte a királyi táblán.

A szabadságharc kitörésekor *Ellenőr* címmel politikai lapot indított Kolozsváron. 1848 júniusában az Országos Statisztikai Hivatalhoz nevezték ki titkárnak. A honvédelmi kormány októberben Erdélybe küldte az erdélyi sereg hadi tudósítójaként Bem seregéhez. A szabadságharc leverése után hiába rejtőzködött, mert elfogták, de a marosvásárhelyi, majd a kolozsvári néhány hónapos fogság után kegyelmet kapott. Kiszabadulása után Pestre költözött, a *Pesti Napló* munkatársa lett, azonban nem sokáig maradhatott ott, mivel politikai magatartása miatt a katonai kormány letartóztatta és Kolozsvárra internáltatta. Szabadulása után itt megnősült, és jelentős tudományos munkásságával, Kolozsvár városi gazdálkodásában való hatékony részvételével maradandó nyomot hagyott a város életében. Közéletünk, tudomány- és kultúrtörténetünk kiemelkedő személyiségévé vált. Kolozsváron halt meg, síremléke a Házsongárdi temetőben található.

[4] Egyed Ákos: Kőváry László közgazdasági nézetei. In: *Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából*. RMKT, Kolozsvár, 2001. 123–134; Somai József: Kőváry László halálának 100. évfordulójára. *Közgazdász Fórum*, 2007. X. évf. 9. szám, 3–5.

Kőváry László azon tudós személyiségek közé tartozik, akiknek a műveire gyakran hivatkoznak a szakemberek, hisz több mint 40 önálló könyve mellett több száz cikke, tanulmánya jelent meg. Közléseiből, kolozsvári közéleti munkássága során kitűnik a gazdaság iránti érdeklődése.

Az első magyar biztosító társaság felállítása alkalmával ennek kolozsvári főügynöke lett, majd a Kolozsváron létrejött Victoria biztosítótársaság egyik igazgatói állását foglalta el. Ettől kezdődően a biztosítási irodalom meghonosítása foglalkoztatta. A 70-es években megírta a *Biztosítás Encyclopaediáját* négy kötetben, melynek első kötete a biztosítás bibliográfiáját, történetét, politikáját, matematikai elméletét, a biztosítási ágak rendszerét foglalja magában. Magyarul és német fordításban egy része kéziratban maradt, de franciául pályázott vele a párizsi akadémiánál, ahol azt 1883. november 10-én dicséretre méltatták; harmadik kötetének első felét *Az életbiztosítás rendszere* címmel 1884-ben nyomtatásban is kiadta. 1883. május 17-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Ekkor visszatért történeti tanulmányaihoz.

Házassága gyermektelen maradt, ezért minden erejét a társadalmi-közéleti térre fordította. Mint Kolozsvár tiszteletbeli főjegyzője és virilis-bizottsági tagja, részt vett a város szépészeti és közgazdasági viszonyainak az előmozdításában, a befásítás és temetőbizottság elnöke lett, ezenkívül a Sétatér igazgatójaként, a városi elöljáróság közgazdasági előadójaként, takarékpénztári igazgatóként, az unitárius főgimnázium egyik felügyelőjeként is működött. Ezek mellett a vasúti alkalmazottak lakásviszonyainak javítási szándéka is foglalkoztatta. Megoldása az volt, hogy az 1880-as évek elején a Fellegvár dombjának északi lejtőjén saját tulajdonából 50 000 m^2 területet parcelláztatott fel erre a célra, s így jött létre a Kőváry-telep öt utcával és száz házzal, melyet törlesztés mellett jutányosan a vasutasok rendelkezésére bocsátott.

A XIX. század erdélyi művelődéstörténetének egyik legjelentősebb egyénisége volt. Nevét az olvasóközönség elsősorban történelmi munkái révén ismeri. Megírta az erdélyi fejedelemség történetét, bemutatta Erdély régiségeit, az egykor élt neves családok múltját, genealógiáját, a fe-

jedelmi korszak családi szokásait, viseleteit, és a kortárs, a szemtanú hitelességével számolt be és emlékezett az 1848–49-es forradalom és szabadságharc erdélyi eseményeiről, történéseiről. Mint történész a XIX. században formálódó társadalomkutatás, a szociográfia, szociológia erdélyi előfutára volt.

Kőváry László Kolozsvár köztiszteletben álló polgára, utazó, statisztikus, néprajztudós, családtörténész, lapszerkesztő-kiadó, régész, közgazdász, városgazda, Habsburg-ellenes összeesküvő, újságíró, politikus, műemlék-felügyelő, biztosítási szakember, tankönyvszerző, irodalomtörténész, történetíró, történetfilozófus, a város minden jelentős eseményének tevékeny részese volt. A biztosítótársaság megalapításában játszott szerepe mellett 1885-ben az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület egyik alapító tagja, majd három évvel később az Erdélyi Irodalmi Társaság alapítói között is ott találjuk.

A reformeszmék és gondolatok lelkes pártolója volt. Munkásságára és magatartására Széchenyi, Kossuth és Wesselényi eszméi erősen hatottak. Brassai Sámuel személyes támogatását élvezte, akinek a bátorítása nyomán 1847-ben jelenik meg *Erdélyország statistikája* című munkája, mely leginkább megalapozza hírnevét. Hálából és a nagy tudós tiszteletadásaként, 1897-ben, Brassai halála évében megírja annak életrajzát *A száz évet élt dr. Brassai Sámuel pályafutása és munkái* címmel. *Erdélyország statistikája* című kötetéből, amely több éves gyűjtőmunkából született, megismerhetjük Erdély földrajzi helyzetét, altalajkincseit, növény- és állatvilágát, népességét, iparát, mezőgazdaságát, kereskedelmét, a tudomány és művelődés állapotát stb. Ez a munkája akár napjainkban is használható és megbízható gazdaságtörténeti adatokkal szolgál a kutatóknak.

A hatkötetes *Erdély története* (1847), *Magyarország története* (1905) és *Erdélyország statistikája* (1847) című főbb művei mellett több gazdasági jellegű munkája jelent meg: *Erdély földe ritkaságai* (1853), *Biztosítási Évkönyv* (1870*), A magyar és osztrák megszűnt, működő és keletkező biztosító társaságok történeti és statisztikai átnézete* (1870), *Kolozsvár szabad kir. város lakosai az 1869–70. népszámlálás szerint. Elnöki jelentés* (1870), *A megyei és országos állami biztosítás rendszere* (1871), *Az*

életbiztosítás mint legbiztosabb tőkeszerzés népszerű ismertetése (1871), *A kölcsönös segélypénztárak és gondoskodó intézetek nálunk és külföldön* (1877), *A vasutasok kötelező baleset biztosítása behozatala érdekében emlékirat* (1880), *A kolozsvári kisegítő első 25 éve* (1883), *Az életbiztosítás rendszere* (1884) című művei és kisebb-nagyobb írásai tartalmuknál és mondanivalójuknál fogva most is időszerűek.

Élete során tudományos munkáival és a közért való cselekedeteivel nemcsak a tudományt szolgálta, hanem rendíthetetlenül a társadalom szellemi és anyagi jobbítására törekedett.

Oberding József György (1902. november 9. – ?) születésének 110. évfordulójára[5]

Oberding József György közgazdasági szakíró, szerkesztő, helytörténész, az erdélyi gazdasági élet egyik jelentős kutatója. Budapesten született. A budapesti egyetemen szerzett közgazdász oklevelet, és ugyanitt doktorált. Munkássága jó részét Kolozsváron fejtette ki, ahol bekapcsolódott az *Erdélyi Gazdasági Egyesület* mozgalmába, majd a *Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének,* 1938–1942 között pedig az EME jogi és társadalomtudományi szakosztályának a titkára. 1937-től a *Szövetkezeti Értesítő*nek a felelős, 1938–1940 között pedig a főszerkesztője. 1941-től a Ferenc József Tudományegyetem Szövetkezettani Intézetének a tanára, később igazgatója, egyben a szövetkezeti politika előadótanára a gazdaságpolitikai tanszéken. 1943–44 körül a családnevét Oberdingről Ősyre változtatta, és ettől kezdve Ősy Józsefként vagy Ősy Oberding Józsefként szerepel. 1944-ben, valószínűleg a katonai és politikai változások következtében, sváb családi származása miatt Magyarországra költözött. 1945 augusztusában a tartományi kolozsvári román Rendőrfelügyelőség Állambiztonsági Hivatala főigazgatója kérte a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályát, hogy vegye őrizetbe és adja át a Román Népügyészségnek. A magyar hatóságok formai okokra hivatkozva elutasítják a kérést. Ettől kezdve nincs több adat Oberding József Györgyről, további életéről, azon kívül,

[5] Tóth Szilárd: *Az erdélyi gazdasági gondolkodás múltjából*, II. k. RMKT, 2007. 269–282.

hogy még egy munkája utólag megjelent Magyarországon, Ősy-Oberding József: A bukovinai székelyek letelepítése a Dunántúlon címmel (*Agrártörténeti Szemle*, 1967). Valamelyik nyugati államban telepedett le, és nem azonosította magát.

Oberding József György fő kutatási területe a romániai (főleg az erdélyi és bánsági) mezőgazdasági problémák: az agrárreform, a mezőgazdasági törvények és főleg a szövetkezeti mozgalmak elemzése volt.

Az erdélyi agrárreform című munkájában részletesen elemezte az első világháborút követő román agrárreform okait, céljait, gazdasági és társadalmi következményeit. Először röviden bemutatta a háború előtti birtokmegosztást szociális és nemzetiségi szempontból, majd alapos elemzését nyújtotta a román agrárreform magyarellenes orientációjának is. Ebben a logikai sorozatban publikálta a *Szövetkezeti Értesítő*ben A modern szövetkezeti mozgalom (1934) című tanulmányát, amelyben a téma tárgyalása mellett népszerűsíti a szövetkezeti mozgalmat. Ebben bemutatja a szövetkezeti mozgalom, a szövetkezeti eszme kezdeteit a régebbi koroktól napjainkig.

A Bölöni Farkas Sándor által kezdeményezett kolozsvári Gondoskodó Társaságról írt tanulmányában elemzi a társaságot. Kiemeli, hogy a kolozsvári Gondoskodó Társaság a hasonló rendeltetésű külföldi intézményektől eltérően nem a biztosítási eszmét, hanem a takarékossági eszmét helyezte előtérbe. A kolozsvári Gondoskodó Társaság szövetkezeti jellegét már a Magyar Királyi Belügyminisztérium is felismeri 1885-ben, amikor a kereskedelmi cégjegyzékbe való bevezettetésre utasítja a társaságot. Ismételten kihangsúlyozza, hogy a kolozsvári Gondoskodó Társaság alapításának a pillanatától (1825) külföldön sem létezett olyan intézmény, amely ennyire közel állt volna a modern szövetkezethez. A tanulmányból kitűnik, hogy a Társaság megalakulásával megelőzte a szövetkezetek kezdetének tekintett nyugati országok kezdeményezéseit.

Előbb említetteken kívüli főbb munkái: *A mezőgazdasági hitelkérdés rendezésére irányuló törekvések a román törvényhozásban (*ETF 49. Kv. 1932); *Az erdélyi magyarság szövetkezeti mozgalma* (Kv. 1938); *A szövetkezeti mozgalom eszméi* (Kv. 1939); *Az óromániai magyarság*

(Pécs 1940); *Szövetkezeti jegyzetek* III. (Kv. 1941); *A fogyasztási szövetkezetek és a magánkereskedelem viszonya Erdélyben* (Kv. 1942); *Mezőgazdasági szövetkezeti ismeretek* (Kv. 1943).

Számos szövetkezeti és hitelügyi tanulmány szerzője. A *Hitel*ben Románia mezőgazdasági átszervezése című írásával szerepel (1937/2), a *Magyar Kisebbség*ben a romániai magyar szövetkezetekről értekezik (1939/9; 1940/13), az *Erdélyi Szemle*ben A gazdasági élet és a gazdasági törvényhozás viszonya című tanulmányát közli (1939/3). A budapesti *Közgazdasági Szemle*ben A szövetkezeti mozgalom és az egyke címmel ír tanulmányt (1942/12). Az *Erdélyi Múzeum*ban beszámol az EME jog- és társadalomtudományi szakosztályának tevékenységéről (1942/4). A gazdakörök szerepe Reiffeisen szövetkezeti rendszerében című tanulmánya a *Szövetkezeti Értesítő* nyomán különlenyomatban is megjelent (1944). Helytörténeti munkái a *Hitel* hasábjain jelentek meg, a bukovinai magyarság településtörténeti és társadalomrajzi vázlatát nyújtják (1939/3, 4), illetve ide sorolható még A bánsági telepítések rövid története (1943/3) című írása. Említésre érdemes még**:** *Az erdélyi agrárreform.* Kolozsvár, 1930. (Klny. Gazd. sérelmeink és kívánságok III. k. „Az agrárreform és az agrárreformmal kapcsolatban megoldásra váró kérdések" c. műből); *A korporatív állam.* [Uo., 1934.] (Klny. Erdélyi Múzeum); *A gazdasági konjunktúra.* [Uo., 1938] (Klny. Erdélyi Múz.-Egyes. XV. emlékkv-e); *A bukovinai magyarság településtört. és társadalomrajzi vázlata.* Uo., 1939. (Klny. Hitel 1939:3/4. sz.); *A magyar szövetkezetek jogi helyzete Ro-ban***.** Lugos, 1939. (Klny. M. Kisebbség 1939:9. sz.); *A Siculicidium népe.* [Kolozsvár, 1939] (Klny. Erdélyi Múz. Egyes. 1939. évi emlékkv-e); *A szövetkezeti mozg. eszméi.* Uo., 1939. (Az Erdélyi Múz. Egyes. Jog- és Társad-tud. Szako. kiadványai IX.); *Kisebbségi szövetkezetek Ro-ban***.** Lugos, 1940. (Klny. M. Kisebbség 1940:3. sz.).

Tudományos munkássága nagyon fontos forrásanyag az erdélyi gazdasági életet, főleg a szövetkezeti mozgalmat kutatók számára.

Gazdasági hírek

CSOMAFÁY FERENC

A növekedési paktum elfogadása

Az EU tagállamainak állam- és kormányfői 2012. június 29-i csúcstalálkozójukon elfogadták a 120 milliárd eurós növekedési paktumot, és megállapodtak, hogy kidolgozzák a gazdasági és pénzügyi uniót kiteljesítő folyamat lépéseit.

Az ilyen jellegű intézkedések szinte azonnal hatnak a növekedésre. Az Európai Beruházási Bank (EIB) tőkéjének a növelése által 60 milliárd euróval nő a hitelkapacitása, és a többletforrást unió-szerte gazdaságélénkítő programokra használhatják majd fel.

Hasonló nagyságrendre rúg a tagországoknak területi, illetve ágazati támogatásként járó, de fel nem használt forrásokból átcsoportosítható összeg. További közel 5 milliárd eurót fordítanak az uniós érdekű, fontos infrastrukturális beruházások támogatását szolgáló, úgynevezett projektkötvények kísérleti szakaszának finanszírozására.

Olyan tervet dolgoznak ki, amelyet az októberi csúcstalálkozón a kormányfők elé terjesztenek.

A terv elemei közé tartozik: a közös betétgaranciával, illetve euróövezeti feltőkésítési lehetőséggel bíró bankunió, valamint egy olyan nemzetek fölötti hatóság (euró-övezeti „pénzügyminisztérium") létrehozása, amely a tagországok nemzeti költségvetésében is módosításokat kérhet, ha azt szükségesnek látja a közös gazdaságpolitikai célok elérése érdekében. A felvetések között említették az euró-övezeti országok belső adósságának közössé tételét, azaz közös eurókötvények kibocsátását is. (Az EU-vonal információja nyomán)

Megbízható információ

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem nemrég megválasztott rektora, dr. Ioan Aurel Pop első alkalommal rendezett sajtótájékoztatót az Em. de Martonne utca 1. szám alatt levő Klub-teremben.

Maga a rektor jelentette be, hogy az intézmény vezetősége a legmo-

dernebb eszközt, az Online-t veti be munkaerő-toborzásra. Hivalos megnevezése: UBBstudJobs, és az első online-n munkaerő-toborzó. Alapvető szándékuk, hogy az egyetem hallgatói, valamint végzősei a lehető legbiztosabb forrásokból, minél kielégítőbben tájékozódjanak a munkalehetőségek, állásajánlatok felől. Fontos az, hogy lehetőség teremtődött az egyetemisták és a végzettek számára a szakmai felkészültségüknek és neveltetésüknek megfelelő állásajánlatok megismerésére.

Az egyetem tartja a kapcsolatot az üzleti körökkel, és biztosítja a hallgatók számára a különböző programok, szakmai gyakorlatok, internship projektek elérhetőségi lehetőségét.

A rektor elmondása szerint a portál az újdonság erejével bír. Az egyetemi környezet megkönnyíti a közeledést az akadémiai körök és a gazdasági élet képviselői között. Ezt az előnyt még tovább fokozza az a megbízhatóság, mellyel ez az új és eddig nem létező, a legmodernebb technikát hasznosító eszköz rendelkezik, és amelyet felhasználhatnak azok a magasan képzett egyének, akik belépnek a http://job.stud.ubbcluj.ro nevű honlapra.

A felhasználók könnyebben kiválaszthatják a munkahelyeket, ugyanakkor az egyetem humán erőforrásokkal foglalkozó szakemberei pontosan tudják, melyek azok az igények, amelyek a munkaerő piacán jelentkeznek. Ennek megfelelően módosítani lehet a szakmai képzést.

Amint Alina Miron, a BBTE Karrierközpontjának munkatársa elmondta, a hallgatók egy keresőmotorra rákattintva megtalálhatják az őket érdeklő állások kínálati variánsait. Ennek következtében az egyetemi környezet és az üzleti könyezet közötti kapcsolat erősödhet.

Amint a tájékoztatóból kiderült, a BBTE hallgatóinak és végzettjeinek a keresőmotor használatához nem kell azonosító számmal rendelkezniük.

A sajtótájékoztató napjáig 20, országosan és nemzetközileg is ismert cég jelentkezett, ami azt jelenti, hogy a munkaerő kínálat bővülő tendenciát mutat.

A portál tájékozódási pontot jelent az érdeklődők számára a dinamikusan fejlődő munkaerőpiacon azáltal, hogy központosítja és előzetesen kiválogatja a munkahelyi kínálatot, a hazai és nemzetközi cégeknél létező szakmai gyakorlat lehetőségeit. A felhasználók megtanulhatják az

elektronikus munkaerő-toborzóval való munkahelykeresést, CV-jük megszerkesztését a kívánt követelményeknek megfelelően. De a közösségi hálón barátaiknak, ismerőseiknek is ajánlhatják a munkalehetőségeket. Az elektronikus jelentkezés következtében bekerülnek az UBBstudJobs adattárába is.

A portál az egyetem számára is hasznos, mert szorosabb lesz a kapcsolat az intézmény és az üzleti szféra között, ugyanis az népszerűsíti a cégek munkakínálatát, a karrier lehetőségeket.

A cégek adatbankja a jelentkezők CV-jével bővül.

Az egyetem rektora hansúlyozta, hogy a portál a BBTE Karrierközpontjának munkája, a belső erőforrásait használta az Online munkaerőtoborzó létrehozásához. „Azt akarjuk, hogy hasznos eszközzé váljon a BBTE hallgatói és végzősei számára a szakmai gyakorlat, az internship vagy munkahely keresése szemontjából, ugyanakkor a munkahelyet biztosító szervezetek is eredményesen használhassák."

Workshop finanszírozási lehetőségekről

Az utóbbi három évben a cégek több mint 40%-a csődbe ment. Hogyan lehetne ösztönözni a vállalkozói kedvet, a versenyképességet, növelni a beruházást? – teszik fel a kérdést maguk a vállalkozók, a szakemberek. Röviden megfogalmazva, hogyan lehet hatékonyabb megoldást találni a problémára?

Kolozsváron, az EximBank támogatásával, a Grand Hotel Italiában workshopot szerveztek „A vállalkozás ösztönzése és az ügyletek finaszírozása" címmel, melyen vállalkozók, üzletemberek, a Business Kar hallgatói és banki szakemberek vettek részt.

Şerban Ghinescu, az EximBank bukaresti igazgatója a „Helyi üzleti környezet stratégiai irányának megerősítése" címmel értekezett. Ugyanakkor arról beszélt, hogy mily módon ösztönzi a vállalkozói kedvet az általa képviselt bank.

A workshopon esettanulmányt elemeztek, különböző finanszírozási lehetőségeket mutatva be. Beszélt a banki finanszírozásról, a banki jótállásról és biztosításról, mely a nemzetközi ügyletekben fellépő kereskedelmi és politikai kockázatokat fedezi.

Az EximBank a banki szektorban a 18. helyen van, a tavalyhoz képest a portfoliója rendkívül kibővült. Állami vállalat, amely a különböző uniós projektekhez szükséges előfinanszírozást és társfinanszírozást is biztosít. Mint kereskedelmi banknak, a banki szabályokat be kell tartania.

A következők képezik a célcsoportját: a kkv-k, az exportőrök, a leendő exportőrök, a helyi közigazgatás, a nagy társaságok.

A bank arra törekszik, hogy minél gyorsabban oldja meg üzletfelei banki ügyleteit.

A hallgatók kérdésére válaszolva hangsúlyozta, az említett bank nem fizikai személyek, hanem gazdasági szereplők bankügyleteivel foglalkozik. A vállalatnak tiszteletben kell tartania a banki szabályzatot, elveket.

A műhelymunka fő jellemzője az interaktivitás volt. A résztvevők gyakorlatban elemezték, mit jelent a bank által biztosított finanszírozás, jótállás, biztosítás, például azt, hogy milyen feltételekkel kap egy ruhákat előállító cég kedvezményes kamattal hitelt.

A bank támogatja azokat a cégeket, amelyeknek az uniós projektmegvalósításhoz szükségük van előfinanszírozási, illetve társfinanszírozási hitelre. Esettanulmány keretében elemezte egy kábelgyártó cég helyzetét, mely az európai alapok felhasználásával a cég felépítését és felszerelését valósította meg. De ehhez még szükséges volt a banki társfinanszírozási hitel is.

Hasonlóképpen esettanulmány keretében elemezte az előadó a banki garancia csomagot, bemutatva, hogy egy radiátorokat termelő vállalat milyen feltételek mellett kapott garanciát ahhoz a hitelhez, melyet a folyó tevékenység biztosítására vett fel.

A bank a garancia biztosításával lehetőséget teremt arra, hogy a hazai vállalatok lényegesen csökkentsék a kereskedelmi és politikai kockázatot a nemzetközi tranzakciók folyamán.

Végső következtetésként elhangzott, hogy a cégek igénybe vehetik a Kereskedelmi és Hitel Információ terméket, amely alapján a kereskedelmi szerződés megkötése előtt tájékozódhatnak a leendő partner megbízhatóságáról.

TIFF 2012

Kolozsvár 2020-ban szeretné elnyerni az Európa Kulturális Fővárosa címet, amely rangos kulturális rendezvényeket feltételez. A TIFF a város kulturális brandjét erősíti.

A 11. Transilvania Nemzetközi Filmfesztivál (2012. június 1–10.) szervezésében 300 személyből álló stáb és 493 önkéntes (16–64 éves) vett részt. A fimfesztivál költségvetése 1,6 millió euró, amely kormányzati finanszírozásból, európai alapból, szponzorizálásokból származott. 46 országból származó 241 filmet mutattak be. A 67 000 néző 400 filmvetítés között válogathatott. 1330 szakmabeli és akkreditált sajtószakember vett részt. A TIFF honlapját 450 000 felhasználó látogatta meg 93 országból.

A 10 napos filmfesztivál a szállodaipar, a reklámügynökségek és vendéglátó egységek számára komoly jövedelmet jelentett.

Ebben az évben teremtődött meg a lehetőség, hogy a TIFF önálló, multifunkcionális székházzal rendelkezzen, ugyanis megnyitották a TIFF Házat (egy régi épület renoválása által).

Uniós ökocím

2012. július 1-től kötelező megjeleníteni az ökocímeket minden előre csomagolt bioélelmiszeren, amelyet valamely EU tagállamban állítottak elő.

Olcsóbb lett a barangolás

Az Európai Parlament által hozott rendelet alapján 2012. július 1-től olcsóbb a „mobilozás” és mobil-internetezés külföldön. A barangolási piacokon kialakuló verseny következtében 2014. július 1-től a fogyasztóknak lehetőségük lesz, hogy maguk válasszák ki a számukra legkedvezőbb ajánlatot.

A munkanélküliség rátája

Az INS adatai szerint 2012. második negyedében a 15–64 év közötti személyek foglalkoztatási rátája 58%, a munkanélküliség rátája 7,6% volt. A munkanélküliség aránya a fiatalok körében a legmagasabb.

Inflációs ráta

A statisztikai adatokból kitűnik, hogy 2012 júniusában az eurózónában az inflációs ráta 2,4% volt, akárcsak ez év májusában. Az INS szerint Romániában ez év júniusában az inflációs ráta 1,79% volt.

Üzletfejlesztési irodahálózat

A Magyar-Román Kereskedelmi és Iparkamara szervezésében Gazdasági Fórumot szerveztek, amely alkalmával bemutatták a Kárpát-medencei Gazdasági Térség Üzletfejlesztési Irodahálózatát. Ünnepélyes keretek között megnyitották Kolozsváron az új irodát, melynek vezetője Vass Attila. Szatmáry Kristóf, a Nemzetgazdasági Minisztérium gazdaság-szabályozásért felelős államtitkára bemutatta a Wekerle-tervet. Három felismerés összegzését jelölte meg: létezik egy határon kívüli nemzetgazdasági bázis; a nemzetgazdaság kis- és középvállalkozások garmadája, továbbá létezik egy határon kívüli nemzetgazdasági bázis.

Az utóbbi években 300 000 új magyar állampolgár tette le az esküt. A Kárpát-medencében tömegesen jelentkeznek vállalatok, melyeknek integrálódniuk kell a saját gazdaságukban. A cégek először a Kárpát-medencében próbálják meg kiépíteni tevékenységüket, majd csak ezután próbálnak továbblépni. A Kárpát Régió két tengely metszéspontjában van. Az előadó beszélt a Wekerle-terv kidolgozásának háttérmotivációjáról is. A Wekerle-terv a Kárpát-medencére vonatkozik. Minden egyes, Magyarországon kívüli magyar közösség elkészíti a saját tervét. Erdély vonatkozásában a Mikó Imre-terv készült el, melyet beintegrálnak a Wekerle-tervbe.

A gazdasági kapcsolatok erősítésére, a Wekerle-terv megvalósítására létrehozott irodahálózat öt országban működik tíz irodával. Feladata a gazdasági kapcsolatok erősítése, a magyar tőke működőképességének támogatása. A vegyes kamaráknak erősíteniük kell az irodákat. Az elkövetkező négy hónapban irodákat nyitnak Nagyváradon, Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen.

Wekerle Sándor szavaival élve: „Építeni kell, nem rombolni. Hinni kell, nem csüggedni.” A Wekerle-terv úgy határozható meg, mint a „nemzeti” gazdaság Magyarország határain túli elsődleges növekedési

stratégiája. Toró T. Tibor jelentős szerepet játszott a Mikó Imre-terv kidolgozásában, amely a legreprezentatívabb vállalkozásnak tekinthető. Toró T. Tibor felvetette a kérdést, hogyan lesz a tervből valóság? Hogyan indul el az operatív program? Megfogalmazta a célkitűzést, a jövőképet, a prioritásokat. A terv kiindulópontja az erdélyi gazdasági gyarapodás támogatása. A tervnek a szülőföldön való megmaradást, a boldogulást kell elősegítenie. A stratégiai célok közé tartoznak: a versenyképesség ösztönzése, az autonóm és öngondoskodó gazdaságok erősítése, az erdélyi pénzügyi és üzleti környezet erősítése. 11 kitörési pontot jelölt meg, melyek az erősségek közé tartoznak. Figyelembe kell venni a területi specifikumokat. Székelyföld, Partium, Belső-Erdély sajátosságainak megfelelően kell fejleszteni, erősíteni a gazdaságot.

Dunai Péter, a Magyar Kereskedelmi Kamara főtitkára a kamara külgazdasági tevékenységét mutatta be. Az ő megfogalmazásában a kamara küldetése a vállalkozások külpiacra jutásának elősegítése és a kereskedelmi ügyletek biztonságának garantálása, az üzleti tevékenységet folytató vállalkozások érdekeinek képviselete.

Kerekes György, a Nemzeti Külgazdasági Hivatal alelnöke az intézmény munkáját mutatta be, rámutatván arra, hogy a hivatal feladata a külföldi cégek magyarországi befektetéseinek ösztönzése, másrészt az üzletfejlesztések, tanácsadások, kiállítások, üzletemberek találkozóinak a megszervezése. A hivatal támogatja és felügyeli a kis- és középvállalkozások fejlesztésére létrejött Enterprise Europe Network munkáját.

Kiss Ervin Céges Facebookot mutatott be, ami négy nyelven működik, és a partnerkeresésben nyújt segítséget. A Céges Facebook önkéntes alapú, ahol minden egyes cég vállalja a felelősséget az adataiért.

RMKT hírek

• Országos kiterjedésű programot valósítottunk meg azáltal, hogy a Társaság kiadott könyveiből ajándékcsomagokat nyújtottunk át végzős, díjazott középiskolai diákoknak Erdély hat városában.

• A RIF és a MarkeTEAM Szakkollégium kezdeményezésével a kolozsvári szervezetünkön belül megalakult a Marketing-Menedzsment Klub.

• Öttagú delegációnk két előadóval vett részt szabadkai testvérszervezetünk meghívására a Vajdasági Magyar Közgazdász Társaság II. Konferenciáján.

• Június 2-án az országos küldöttek új elnökséget választottak a következő két évre. Az elnökség tagjai: Szécsi Kálmán (elnök), Gyerkó László, Ciotlaus Pál, Pásztor Csaba, Debreczeni László, Szilveszter Norbert (alelnökök).

• A kolozsvári szervezet megtartotta a havi rendszerességgel megrendezett klubjait: a Borklubot, Befektetési Klubot, Könyvelői Klubot.

• Az RMKT meghívására előadást tartott: Bilibók Botond, a Concorde Zrt. Alapkezelő vezérigazgatója, Králik Lóránd, az Országos Tőkepiaci Felügyelet biztosa.

Rezumate

Decizii financiare ale companiilor asupra activelor din perspectiva impozitării

ZSUZSANNA GALÁNTAINÉ MÁTÉ

Aspectele legate de impozitare joacă un rol din ce în ce mai important în luarea deciziilor financiare ale companiilor. Acest articol reprezintă prima parte a unui studiu despre deciziile companiilor asupra activelor din perspectiva impozitării. Valoarea netă actualizată a unui proiect poate fi influenţată de mai multe aspecte legate de impozitare. De exemplu, poate fi afectată de metoda deducerii amortizărilor, precum şi de posibilitatea aplicării preferinţelor de reducere a bazei de impozitare sau a unor facilităţi fiscale pentru investiţia respectivă. Modul concret de determinare a bazei de impozitare şi rata impozitului pe profit sunt de asemenea factori decisivi. Alţi factori importanţi sunt normele fiscale aplicabile pentru pierderile suferite în prima perioadă a investiţiilor. Probleme de impozitare apar şi în legătură cu achiziţiile de întreprinderi. Articolul formulează câteva puncte de vedere legate de aceste aspecte, care merită a fi gândite mai departe.

Cuvinte cheie: bază de impozitare, rata de impozitare, deducerea amortizării, facilităţi fiscale, cercetare-dezvoltare, achiziţii de întreprinderi, transferul de pierderi.

Coduri JEL: M41, M48.

Regiunile rurale din România prin prisma provocărilor politicilor agricole comune şi de coeziune de după 2013

BÍBORKA-ESZTER BÍRÓ – BORÓKA-JÚLIA BÍRÓ

Prezentul studiu urmează să evidenţieze importanţa procesului de pregătire a regiunilor din România la provocările politicilor agricole co-

mune şi de coeziune de după 2013 aferente perioadei următoare de programare. Din punctul de vedere al României abordarea regională şi cea rurală este esenţială. Pe de altă parte, o strategie Europa 2020 eficientă necesită coordonarea strânsă a politicii de coeziune cu celelalte politici ale uniunii. În această abordare, examinarea relaţiilor între politica de coeziune şi politica agricolă comună – mai ales al doilea pilon în cazul celei din urmă: politica de dezvoltare rurală – este o temă de cercetare cu rol esenţial. În prezentul studiu, pe lângă analiza situaţiei judeţelor şi regiunilor din România, pe baza revizuirii literaturii de specialitate dorim să conturăm posibilele direcţii de schimbare ale politicilor agricole comune şi de coeziune.

Cuvinte cheie: România, rural, regiuni, politica de coeziune, politica agricolă comună, provocări de după 2013

Coduri JEL: Q18, Q58, R11, R12, R23, R58

Relaţia între calitate şi etică – exemplul fabricii de ciocolată Zotter din Austria

ADRIENN WÖRLE

Ce înseamnă calitatea? Pot firmele demonstra calitatea reală a produselor? Pot consumatorii recunoaşte calitatea oferită de companii? Conform unei definiţii „calitatea este percepţia consumatorului asupra valorii rezultatului muncii furnizorului.“ Poate fi acesta motivul pentru care consumatorii devin dezamăgiţi de calitate şi promisiuni? Unde sunt lipsurile din lanţul de consum şi cum putem îmbunătăţi performanţa pentru a răspunde cel mai bine nevoilor consumatorilor? Pe baza unor cercetări efectuate în Austria şi Germania (care au durat peste 2 ani) s-au identificat multe asemănări între companiile multinaţionale în ceea ce priveşte modul lor de gândire şi de exprimare despre importanţa calităţii în marketing.

Cuvinte cheie: calitate, marketing mix, etică, comunicare interactivă.

Coduri JEL: L14, M14.

Note privind comemorarea unor personalităţi maghiare din Ardeal şi importanţa activităţii lor în cultura economică maghiară

JÓZSEF SOMAI

Evocăm amintirile activităţii însemnate acelor personalităţi mahiare din Ardeal, care aveau contribuţii deosebite la cultura economică maghiară, cum sunt: Brassai Sámuel, 215 (?) de ani de la naştere şi 115 de ani de la moarte (24 iunie 1897); Bethlen László, 45 de ani de la moarte (7 octombrie 1967); Demeter Béla, 60 de ani de la moarte (24 decembrie 1952); Kós Károly, 45 de ani de la moarte (24 august 1977); Kőváry László, 105 ani de la moarte (25 septembrie 1907); Oberding József György, 110 ani de la naştere (9 noiembrie 1902).

Abstracts

Financial decisions of companies concerning their assets from the point of view of taxation

ZSUZSANNA GALÁNTAINÉ MÁTÉ

Tax-related issues are playing an increasingly important role in financial decision making of the companies. This article is the first part of a two-chapter study which examines companies' decisions concerning their assets from the point of view of taxation. The net present value of company projects can be influenced by many factors of taxation. For example, it is affected by the method of deduction of depreciation, by the enforceability of tax base reducing preferences or tax benefits in connection with the given investment. Decisive factors are the methods of defining the tax base and the current rate of corporate income tax, too. Furthermore, the valid tax rules concerning the loss relief in the first period of investments are also important. Several tax problems emerge in connection with acquisitions. Concentrating on these issues, this article formulates viewpoints that are worth contemplating.

Keywords: corporate income tax base, tax rate, deduction of depreciation, tax benefits, Research and Development, acquisitions, loss relief.

JEL codes: M41, M48.

Romanian rural regions in the light of post 2013 challenges of the Cohesion Policy and Common Agricultural Policy

BÍBORKA-ESZTER BÍRÓ – BORÓKA-JÚLIA BÍRÓ

The present study aims at highlighting the importance of the preparatory process of the Romanian regions for the challenges of the Cohesion and of the Common Agricultural Policy changes after 2013. From

Romania's perspective a regional and rural approach is essential. On the other hand, an efficient Europe 2020 Strategy presumes close coordination of Cohesion and other EU policies. In this respect, the connection analysis of the Cohesion Policy and that of the Common Agricultural Policy – mainly the rural development pillar of the latter – is a current essential research topic. In this paper, besides the characterization of the present situation of Romanian counties and regions, we intend to outline the changing directions of the Cohesion and of the Common Agricultural Policy after 2013.

Keywords: Romania, rural, regions, Cohesion Policy, Common Agricultural Policy, post 2013 challenges

JEL codes: Q18, Q58, R11, R12, R23, R58

Relationship between quality and ethics – the example of the Austrian Zotter chocolate factory

ADRIENN WÖRLE

What does quality really mean? Can companies show the quality they have in the reality? Can customers recognise the quality that companies offer? Why is quality a major point during shopping and consumption? According to a definition "Quality is the customers' perception of the value of the suppliers' work output." So, is this the reason why customers might become disappointed concerning quality and promises? Where are the "gaps" in the consumption chain, and how can we improve our performance to meet the customers' needs the best possible way?

Based on researches carried out in Austria and Germany (lasted more than 2 years) several similarities could be found among international companies concerning the way of thinking and expressing the importance of the quality in marketing.

Keywords: quality, marketing mix, ethics, interactive communication

JEL-codes: L14, M14

Some thoughts about commemorating Transylvanian Hungarian personalities and their activity in the Hungarian economic culture

JÓZSEF SOMAI

We are remembering the life and activity of Hungarian Transylvanian personalities that contributed significantly to the Hungarian economic culture, such as: Brassai Sámuel, who was born 215 (?) years ago and died 115 years ago (June 24th 1897); Bethlen László, who died 45 years ago (October 7th 1967); Demeter Béla, died 60 years ago (December 24th 1952); Kós Károly, died 45 years ago (August 24th 1977); Kőváry László, died 105 years ago (September 25th 1907); Oberding József György, who was born 110 years ago (November 9th 1902).